

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 800 fr. per jaar

Postchekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, Antwerpen

HET HUISHOUDELIJK MANDAAT VAN DE GEHUWDE VROUW

Inleiding

De theorie van het huishoudelijk mandaat gaat terug tot het oude gewoonterecht en vindt haar oorsprong in het feit dat het huishouden in feite steeds door de (gehuwde) vrouw beheerd werd in plaats van door de man. Zij doet de aankopen, werft huispersoneel aan enz... en stelt daardoor een aantal juridische handelingen, welke normaal aan de man toekomen, maar die hij omwille van zijn beroepsbezigheden (en louter uit gewoonte?) aan de vrouw overlaat.

De oude rechtsleer heeft in dit licht de theorie van het huishoudelijk mandaat opgebouwd om de geldigheid van deze handelingen te rechtvaardigen:

Door het feit zelf van het gemeenschappelijk leven ontvangt de vrouw een stilzwijgend mandaat om rechtshandelingen in het belang van het huishouden te stellen. Zij treedt dus niet op in eigen naam maar vertegenwoordigt haar man in het licht van dit mandaat. ⁽¹⁾

Wij hebben het nuttig geacht de huidige stand van dit vraagstuk in rechtsleer en rechtspraak te onderzoeken. Vooreerst gaan wij na welke de grondslag is van deze theorie en welke de natuur is van het huishoudelijk mandaat. Vervolgens hebben wij getracht het voorwerp en de inhoud ervan te omschrijven. De gevolgtrekkingen die wij hieruit kunnen afleiden, behandelen wij in een volgend punt om tenslotte een kort overzicht te geven van de regeling in de ons omringende landen.

HOOFDSTUK I - GRONDSLAG.

Omtrent de grondslag van deze lastgeving lopen de meningen echter sterk uiteen. De enen beroepen zich op de samenwoningsplicht, terwijl de anderen de voorkeur geven aan de plicht tot hulpverlening.

Kluyskens ⁽²⁾ is eerder de tweede mening toegedaan, omdat dit mandaat een speciaal karakter en een speciale inhoud heeft juist als gevolg van de wettelijke verplichting van de man om aan zijn vrouw alles te verschaffen wat zij nodig heeft om volgens zijn stand en mogelijkheden te kunnen leven (oud artikel 214 BW).

Delva ⁽³⁾ houdt zich eerder aan de eerste stelling en meent dat het huishoudelijk mandaat zijn rechtsgrond vindt in het bestaan van een huishouden, waaruit blijkt dat dit mandaat vervalt, zodra het gemeenschappelijk le-

ven hetzij tijdelijk hetzij definitief opgeheven wordt.

De wet van 30 april 1958 heeft de traditionele leer helemaal ondermijnd. Nu de gehuwde vrouw haar burgerrechtelijke onbekwaamheid heeft afgelegd en nog enkel onbevoegd is om de huwelijksvermogens te verbinden — indien het huwelijksvermogenrecht waaronder zij gehuwd is haar die bevoegdheid ontzegt — zou redelijkerwijze moeten aanvaard worden dat zij in casu het recht bezit om voor het huishouden, en binnen de perken van wat normaal is volgens stand en vermogen van de beide echtgenoten, alle welkdanige verrichtingen te stellen.

De auteur vraagt zich verder af of een verruimde interpretatie van art. 26 quater BW hier niet het juridisch argument kan leveren. De man zou nog slechts zijn toestemming moeten geven voor handelingen die buiten de sfeer liggen van de huishoudelijke belangen en die uitsluitend of hoofdzakelijk een vermogens-rechtelijk aspect vertonen.

Dekkers en De Page houden er een andere mening op na. Volgens Dekkers ⁽⁴⁾ is het huishoudelijk mandaat van de gehuwde vrouw gegrondvest op het gewoonterecht en bekomt de vrouw de lastgeving dus niet van haar man, doch integendeel van onze zeden.

De Page ⁽⁵⁾ diept het probleem veel verder uit.

De vraag naar de bekwaamheid van de gehuwde vrouw speelt volgens hem geen rol en enkel de bevoegdheid om de huwelijksgoederen te verbinden is van belang.

De auteur acht het dan ook wenselijk aan de vrouw een eigen bevoegdheid te geven voor wat betreft de dagelijkse behoeften van het huishouden. Zij zou dan de echtelijke gemeenschap vertegenwoordigen met het gevolg dat én de man én de vrouw zouden verbonden zijn. Deze theorie leidt dus tot een wettelijk mandaat.

Evenals Dekkers komt deze auteur tot de konklusie dat de bevoegdheid van de vrouw om in de dagelijkse behoeften van het huishouden te voorzien haar grondslag vindt in het gewoonterecht.

« C'est un droit coutumier, fondé sur la tradition des familles d'Europe occidentale ». ⁽⁶⁾

Deze bevoegdheid is noodzakelijk gebonden aan de echtelijke samenleving. Zij verliest haar bestaansreden vanaf het ogenblik dat de echtgenoten uit elkaar gaan, dus vanaf het ogenblik dat er geen huishouden meer bestaat.

Er dient nog te worden aangestipt dat bij de bespreking van de wet van 30 april 1958 in de Kamerkommissie de

heer Lilar, toenmalig minister van Justitie, verklaarde dat het huishoudelijk mandaat niettegenstaande de opheffing van het begrip «man - hoofd van het gezin» verantwoord bleef door de noodwendigheden van het dagelijks leven en dat de vrouw, in afwachting van de hervorming van de huwelijkse voorwaarden, dit mandaat zal blijven uitoefenen. ⁽⁷⁾

Rechtspraak

Alhoewel de rechtspraak tot heden geen vast standpunt innam betreffende de grondslagen van het huishoudelijk mandaat kunnen we toch vaststellen dat verschillende vonnissen de plicht van de echtgenoten tot samenwonen als basis vooropzetten.

Men gaat uit van de opvatting dat het mandaat van de gehuwde vrouw slechts betrekking heeft op de uitgaven die nodig zijn voor het huishouden, wat noodzakelijk een «huishouden» veronderstelt. Wij citeren hier o.a. een vonnis van het Vrederecht te Brussel 9 januari 1914:

«Si la femme est censée investir d'un mandat tacite du mari lorsqu'elle pourvoit aux besoins du ménage, l'existence de ce mandat suppose nécessairement un ménage commun». ⁽⁸⁾

Logischerwijze zal het mandaat vervallen, wanneer de echtgenoten feitelijk of gerechtelijk gescheiden zijn ⁽⁹⁾ of wanneer de eis tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed aanhangig gemaakt is. ⁽¹⁰⁾

Dat neemt niet weg dat man en vrouw persoonlijk en solidair gehouden zijn tot de betaling van schulden, aangegaan voor het onderhoud en de opvoeding van hun gemeenschappelijke kinderen. Door het huwelijk hebben de echtgenoten de verplichting opgenomen hun kinderen al het nodige te bezorgen om hun een degelijke opvoeding en een maatschappelijke stand te bezorgen.

Een vonnis van het vrederecht van Nijvel ⁽¹¹⁾ is ter zake zeer formeel:

«En cas de séparation de fait des époux, le mandat tacite accordé à la femme et impliquant en principe un état de cohabitation ne peut être invoqué. Le fournisseur d'objets nécessaires à l'enfant commun et acquis par la mère a une action en paiement contre chacun des époux qui, par le mariage, ont contracté l'obligation de nourrir, entretenir et élever leurs enfants. Il s'agit d'une dette grevant la communauté et le patrimoine propre des époux, les dits patrimoines étant engagés du fait de l'exécution par la mère de son obligation légale et de la gestion qu'elle accomplit pour compte du père défaillant». ⁽¹²⁾

Een Frans Cassatie-arrest van 1929 aanvaardt integendeel het voortbestaan van het stilzwijgend mandaat, zelfs na het verbreken van het gemeenschappelijk leven. (Cass. fr. 1 juin 1929. Pas. 1930, II, 68).

Over het algemeen neemt onze rechtspraak echter aan dat het huishoudelijk mandaat geen reden van bestaan meer heeft, wanneer de feitelijke scheiding der echtgenoten te wijten is aan een fout van de vrouw. ⁽¹³⁾ Deze aansprakelijkheid kan o.m. volgen uit het feit dat de vrouw nooit een onderhoudsgeld heeft gevorderd. ⁽¹⁴⁾

Mogen wij uit dit laatste dan afleiden dat de vrouw haar huishoudelijk mandaat ook niet meer kan invoeren wanneer de fout bij de man ligt?

O.i. wel, omdat de wet haar een middel ter hand stelt om in haar onderhoud te voorzien. De vrouw beschikt immers over de mogelijkheid een onderhoudsgeld te eisen van haar man.

Dat brengt ons tot de vraag of de grondslag van het huishoudelijk mandaat dan niet moet gezocht worden in de wederzijdse plicht van hulp en bijstand en deze, bepaald in artikel 218 BW (bijdragen in de lasten van het huishouden).

Het reeds geciteerde vonnis van de Rechtbank te Brussel, dd. 12 november 1936, legt een nauw verband tussen de plicht van hulp en bijstand en deze tot samenwonen. Anderzijds heeft het Hof van Cassatie in een arrest van 1957 ⁽¹⁵⁾ beslist dat de verplichting om bij te dragen in de lasten van het huishouden, die op ieder der echtgenoten rust, in beginsel moet volbracht worden in het echtelijk domicilie.

Dit brengt mee dat, in geval van feitelijke scheiding der echtgenoten door de schuld van de vrouw, de hogervermelde echtelijke plichten geschorst worden ten opzichte van de man. Het huishoudelijk mandaat zal dan ook vervallen.

Indien de man zelf verantwoordelijk is voor de scheiding dan blijven zijn verplichtingen tegenover zijn echtgenote bestaan. Deze laatste beschikt echter over een wettelijk middel om in haar onderhoud te voorzien bij toepassing van art. 218, al. 2 en art. 221 BW. Blijkens het vonnis van het Vrederecht St. Joost ten Noode zou de rechtbank kunnen vermoeden dat de vrouw zelf aansprakelijk is voor de scheiding, indien zij nooit een onderhoudsgeld heeft gevorderd. ⁽¹⁶⁾

De heersende rechtspraak neemt daarenboven aan dat de plicht van hulp en bijstand aan de andere echtgenoot beperkt wordt tot het door de rechtbank vastgestelde onderhoudsbedrag. ⁽¹⁷⁾

Daarom menen wij dat de vrouw ook in dit geval haar huishoudelijk mandaat niet meer kan invoeren.

Volledigheidshalve vermelden wij hier nog twee vonnissen, respektievelijk van de Rechtbank te Brussel en het Vrederecht te Schaarbeek, welke afwijken van de aangehaalde rechtspraak:

«Lorsque une femme mariée séparée de fait, qui doit subir une opération chirurgicale non urgente s'adresse à un médecin dont les honoraires sont proportionnés à sa notoriété et à sa compétence, le mari (dont l'autorisation n'a pas été requise par ledit médecin) ne peut être tenu de participer aux frais de cette intervention que dans la mesure compatible avec ses ressources; le médecin conserve son recours sur les biens propres de l'épouse pour la différence». ⁽¹⁸⁾

«La femme mariée, quoique séparée en fait et même plaidant en divorce, oblige son mari, chef de la communauté, au remboursement des emprunts faits pour des soins médicaux, dont elle a besoin». ⁽¹⁹⁾

Besluit.

Samenvattend kunnen wij besluiten dat er geen eensgezindheid bestaat in rechtspraak en rechtsleer over de grondslag van het huishoudelijk mandaat, alhoewel wij geneigd zijn de voorkeur te geven aan de echtelijke plicht tot samenwonen.

Indien de man immers stilzwijgend toelaat dat de vrouw de nodige aankopen doet om te voorzien in de behoeften van het huishouden, dan veronderstelt dit op de eerste plaats dat er een huishouden bestaat.

Daarenboven mag niet uit het oog worden verloren dat de lastgeving een *overeenkomst* is tussen partijen, waarbij de ene aan de andere de macht geeft om rechtshandelingen voor hem en in zijn naam te stellen (art. 1984 BW).

Wij vragen ons dan ook af of er bij een scheiding der echtgenoten uit oorzaak van onenigheid nog sprake kan zijn van een overeenkomst. De scheiding betekent m.a.w. dat elke wilsovereenstemming verdwenen is. Men kan dan nog moeilijk aanvaarden dat het huishoudelijk mandaat blijft bestaan.

Wat zal er nu gebeuren als de echtgenoten bij onderling akkoord uit elkaar gegaan zijn?

In dat geval bestaat er o.i. geen moeilijkheid, vermits een dergelijke handelwijze indruist tegen een wet van

openbare orde (incasu art. 212 BW). Het huishoudelijk mandaat zal dan ook vervallen.

HOOFDSTUK II - NATUUR.

1. Konventioneel karakter.

Zoals we reeds hoger aanhaalden, gaat de theorie van het huishoudelijk mandaat terug tot het oude gewoonterecht. Van oudher heeft de man het beheer van het huishouden aan de vrouw overgelaten.

Reeds de oude rechtsleer rechtvaardigde deze handelwijze op grond van een stilzwijgende lastgeving, die de man aan zijn vrouw geeft om te voorzien in de behoeften van het huishouden.

In het licht van de huidige stand van het huwelijksgoederenrecht lijkt deze theorie, alhoewel op een kunstmatige wijze opgebouwd, toch aanvaardbaar, daar alle elementen van een stilzwijgende lastgeving aanwezig zijn.

De vrouw stelt immers rechtshandelingen in naam en voor rekening van haar echtgenoot en dit tengevolge de door deze gegeven stilzwijgende opdracht. Dit brengt mee dat zij niet alleen de persoonlijke goederen van de man verbindt, maar ook deze van de gemeenschap.

De goedkeuring van de rechtshandeling van de vrouw door de man kan door alle middelen van het recht bewezen wrden. Het bewijs door geschriften is hiertoe niet vereist. ⁽²⁰⁾ Het stilzwijgend mandaat wordt trouwens bewezen door feiten, waarvan het bestaan niet wordt betwist. ⁽²¹⁾ Het Hof van Beroep te Gent oordeelde dat de man, door het ter beschikking stellen van zijn loon, impliciet aan de vrouw de vertegenwoordigingsmacht toekent. ⁽²²⁾

Dat het om een konventioneel mandaat gaat hoeven we voorzeker niet te onderstrepen. Door het stellen van de rechtshandelingen aanvaardt de vrouw stilzwijgend de gegeven opdracht. Van een wettelijk mandaat kan trouwens geen sprake zijn, daar er geen enkele wettekst hierover bestaat in België.

Dekkers van zijn kant beschouwt de huishoudelijke volmacht van de gehuwde vrouw eerder als gewoonterecht: de vrouw zou dan die volmacht van onze zeden krijgen en niet van de man. ⁽²³⁾

Delva vraagt zich af of de idee van zaakwaarneming niet kan toegepast worden, verstaan zijnde dat iedere handeling zou opgevat worden als deels uit eigen hoofde gesteld en deels als daad van zaakwaarneming van de andere echtgenoot.

Deze idee kan o.i. moeilijk weerhouden worden, daar de zaakwaarneming gekenmerkt wordt door de omstandigheden en door de geest, waarin ze geschiedt. Zaakwaarneming betekent immers het spontaan behartigen van anderen belangen met de bedoeling van een dienst te bewijzen. Wij menen dat het moeilijk zal zijn het huishoudelijk mandaat in een dergelijk kader te plaatsen.

Over het algemeen is de rechtsleer het er over eens dat de theorie van het huishoudelijk mandaat eerder kunstmatig werd opgebouwd. Zij beantwoordt daarenboven geenszins meer aan de moderne opvattingen over de taak van de echtgenote in het huwelijk. Ook kan zij nog moeilijk in overeenstemming gebracht worden met de wet van 1958 betreffende de bekwaamheid van de gehuwde vrouw.

« Le mandat domestique est inadéquat; à certains égards, c'est une hypocrisie; il est peu conciliable avec la capacité de la femme mariée. Celle-ci doit pouvoir agir, non comme mandataire du mari, mais comme organe de l'union conjugale exerçant au sein de la famille sa fonction naturelle » aldus Renard. ⁽²⁴⁾

Niettegenstaande de wet van 1958 bezit de gehuwde vrouw dus nog geen bevoegdheid om de huwelijksvermo-

gens te verbinden, o.w.v. het feit dat art. 1421 van het Burgerlijk Wetboek behouden bleef.

De theorie van het huishoudelijk mandaat zal dan ook gehandhaafd blijven tot bij de hervorming van het huwelijksgoederenrecht, zoals trouwens blijkt uit het verslag van de Kamerkommissie van Justitie, uitgebracht naar aanleiding van de bespreking van de wet van 1958. ⁽²⁵⁾

2. Concubinaat.

Volledigheidshalve achten wij het van belang te onderzoeken of de bijzit van de man, die met hem samenwoont, zich eveneens op een stilzwijgende lastgeving zal kunnen beroepen voor de verbintenissen in het belang van het « huishouden » aangegaan.

Het Vrederecht van Brussel ⁽²⁶⁾ achtte het onaanvaardbaar te vermoeden dat de man gebonden was door de verbintenissen, opgenomen door zijn bijzit, in het licht van een stilzwijgend mandaat. Aldus ook de Burgerlijke Rechtbank te Brussel bij vonnis van 7 mei 1931 (J.T. 1931, 509):

« Le mandat domestique n'est évidemment pas applicable à la concubine. »

In 1932 echter verbrak de Rechtbank te Brussel, zetelend in de graad van beroep, een vonnis van het Vrederecht dat in dezelfde zin was geveld ⁽²⁷⁾. De rechtbank oordeelde dat geen enkele wetsbepaling de toepassing verbood van de regels betreffende het stilzwijgend mandaat op de betrekkingen, welke twee in concubinaat levende personen met derden onderhouden. Zij argumenteerde haar stelling met erop te wijzen dat de derden te goeder trouw beter zullen beschermd zijn. Hierbij weze nog opgemerkt dat de rechtbank van oordeel was dat alleen de man verbonden is.

Dekkers rangschikt het stilzwijgend mandaat van de bijzit onder de zgn. « Vermeende mandaten ». In dergelijke gevallen zou er geen gebruikelijk, stilzwijgend mandaat bestaan. ⁽²⁸⁾

De Page acht de man gebonden op grond van de theorie van de « schijnbare lastgeving ». De lastgever schept een schijnbare en uiterlijke toestand — hij wekt de indruk van een huwelijk — op grond van dewelke de lasthebber dacht te mogen optreden. Hierdoor is de lastgever gebonden t.o.v. derden die hem hiervoor kunnen aanspreken.

« Le concubin peut, d'autre part, être tenu vis-à-vis des tiers, notamment les fournisseurs, en raison des engagements pris par sa concubine pour les besoins du ménage. Cela ne résulte à nouveau pas de l'union libre comme telle, ou d'un prétendu mandat domestique, mais du fait qu'en vivant maritalement, et en laissant supposer aux tiers l'existence d'une ménage régulier, le concubin a créé une apparence, susceptible d'induire les tiers en erreur, ce qui constitue dès lors une faute de nature à engager sa responsabilité. » ⁽²⁹⁾

O.i. staat het buiten alle twijfel dat de bijzit van de man deze laatste verbindt op grond van een stilzwijgende lastgeving. De theorie van het huishoudelijk mandaat kan echter niet weerhouden worden, daar deze gegrond is op het huwelijk, terwijl het concubinaat een staat is van twee personen die, zonder gehuwd te zijn, leven alsof zij gehuwd waren.

De buitenechtelijke samenwoning brengt mee dat twee personen dus een feitelijk « huishouden » inrichten, een schijnbare toestand van huwelijk in het leven roepen. Ook hier doet de vrouw de normale aankopen en sluit zij verbintenissen af met derden in naam en voor rekening van die feitelijke gemeenschap.

De schijnbare lastgevingstheorie past dan ook helemaal in dit kader, zodat de man gebonden is tegenover derden voor de verbintenissen, welke de bijzit heeft aangegaan in het belang van het « huishouden ».

Nochtans moeten wij ons de vraag stellen of ook de vrouw niet persoonlijk verbonden is. Handelt zij uitsluitend in opdracht van de man of ook in eigen naam en voor eigen rekening?

In het kader van het huishoudelijk mandaat treedt de gehuwde vrouw op in naam en voor rekening van haar echtgenoot. Zij verbindt aldus de gemeenschap en de goederen van haar man, maar niet haar eigen goederen.

In geval van concubinaat is de feitelijk geschapen toestand zo, dat twee verschillende patrimonien worden samengebracht, Juridisch gezien kan er van een huwelijks-gemeenschap geen sprake zijn. Ook niet van een vennootschap omdat het doel immers in strijd zou zijn met de openbare orde en met de goede zeden.

Wanneer de bijzit dan aankopen doet en andere verbintenissen aangaat in het belang van die « feitelijke » — niet juridisch verantwoorde — gemeenschap, dan menen wij dat zij niet alleen handelt als lasthebber van de man, maar ook uit eigen hoofde.

Deze oplossing lijkt ons trouwens niet meer dan billijk tegenover derden-schuldeisers, die aldus meer zekerheid bekomen omtrent hun schuldvordering.

Daarenboven mag niet uit het oog verloren worden dat man en vrouw, die in concubinaat leven, een onwettelijke toestand in het leven roepen, welke in strijd is met de goede zeden. Het ware onlogisch dat zij hierdoor dezelfde voordelen zouden genieten als degenen die door een geldig huwelijk zijn verbonden.

HOOFDSTUK III - VOORWERP EN INHOUD.

De juiste inhoud bepalen van het huishoudelijk mandaat is niet mogelijk, daar deze gelimiteerd wordt door de maatschappelijke situatie van de echtgenoten en door hun levenswijze.

Deze werd, volgens De Page, vóór de wet van 30 april 1958, door de man alleen bepaald. Sinds de afbrokkeling van het gezag van de man door voornoemde wet, waarbij de gehuwde vrouw handelingsbekwaam werd, wordt deze levenswijze door beide echtgenoten vastgesteld. De auteur besluit verder :

« C'est dans les limites de ce train de vie seulement que le mandat domestique pourra jouer. On tient compte, pour ne pas compromettre la sécurité des tiers, des ressources apparentes du ménage, et non des ressources réelles du mari et de la femme ». (30)

De rechtbank van koophandel te Doornik omschreef de inhoud van het huishoudelijk mandaat als volgt :

« L'étendue du mandat domestique est déterminée par les ressources apparentes du ménage ; à l'égard des tiers, cette étendue s'apprécie suivant l'importance du train de vie des époux ; tout dépend de leur situation de fortune et de la nécessité de la dépense. En conséquence, le mandat ne peut s'étendre aux achats qui ne sont pas strictement ménagers. » (31)

Dit vonnis bevestigt een van oudsher gevestigde rechtspraak. Uitspraken in diezelfde zin vinden we immers terug bij de rechtbank van Antwerpen 11 jan. 1889 (J.T. p. 450), Luik 1 juli 1891 (Jur. Liège, p. 332), Brussel 16 juni 1896 (P.P. 1897, n° 310), Koophandel Verviers 29 november 1935 (J.T. 1936, P. 412), Gent 27 jan. 1940 (Rev. Not. 1942, 367).

Het huishoudelijk mandaat heeft slechts de gewone en dagelijkse aankopen voor de behoeften van het huishouden tot voorwerp. Hieronder kunnen we de levensmiddelen rangschikken, de aankoop van kledingsstukken en kleine huishoudelijke apparaten, de aanwerving van dienstboden, het laten uitvoeren van kleine herstellingen aan de woning, welke nodig zijn voor het onderhoud van het gezin.

Dergelijke uitgaven zullen nochtans in verhouding moeten zijn met de sociale situatie van de echtgenoten. Dit is

echter een feitenkwestie waarover de rechtbank soeverein oordeelt.

Volledigheidshalve hebben wij het daarom wenselijk geacht een aantal vonnissen en arresten op te nemen, waarmee wij hopen een duidelijk overzicht te geven van de rechtspraak ter zake.

Aangetekende zending.

Het in ontvangst nemen van een aangetekende zending werd beschouwd als een daad welke binnen het huishoudelijk mandaat valt (Hof Brussel 20 april 1955, Bull. contr. dir. 1955, 175).

Abonnement.

Het onderschrijven door de vrouw van een abonnement op cursussen per briefwisseling ten voordele van haar minderjarige dochter werd geldig verklaard (Tongeren 22 nov. 1963 ; R.W. 63-64, 1426).

Aankopen.

Volgende aankopen werden niet bekrachtigd :

— encyclopedie (Vrg. Brussel 24 dec. 1957, J.T. 1958, 238) ;

— breimachine (Vrg. Seraing s/Meuse 16 jan. 1957, Jur. Liège 1958-59, 56 ; Vrg. Grivegnée 12 dec. 1956, Jur. Liège 1956-57, 199)

— huisdier (Vrg. Vilvoorde 26 okt. 1939, J.J.P. 1939, 377)

— televisietoestel (Kooph. Doornik 14 mei 1957, Rev. prat. not. 282).

Daarentegen aanvaardde de rechtbank wel :

— de omvorming van een bontmantel (Burg. Brussel 15 juni 1959, J.T. 1960, 326)

— de aankoop van een koe door de vrouw, die in feite de leiding van het bedrijf in handen had (Vrg. Waver 6 dec. 1912, J.T. 1914-18, 620)

— de aankoop van een stofzuiger (Vrg. St. Jans Molenbeek, 6 dec. 1938, Pas. 1939, III, 141)

— de aankoop van een wasmachine (Burg. Nijvel 12 dec. 1953, Rec. jur. T.A.Ni 1954, 19 ; Vrg. Vilvoorde 17 mei 1956, J.J.P. 22).

Beursverrichtingen.

Beursverrichtingen vallen niet binnen het kader van het huishoudelijk mandaat (Hof Brussel 16 jan. 1948, Rev. Banque, 1950, 546, Rev. prat. soc. 1950, 7) *contra* : Hof Luik 13 febr. 1942, Rev. Banq. 1950, 545 ; Hof Luik 16 april 1935, Pas. 1936, II, 26.

Huurkontrakten.

De gehuwde vrouw is niet gemachtigd een huurkontraat te ondertekenen zonder bijzondere machtiging (Burg. Hoei 26 maart 1958, Jur. Liège 1958-59, 76 ; Vrg. Luik 30 sept. 1936, Jur. Liège 1937, 40 ; Vrg. Laeken 12 febr. 1914, J.T. 1914-18, 523).

Kosten van geneeskundige verzorging.

In geval van hoogdringendheid is de geneesheer er niet toe gehouden de toestemming van de man te vragen en hij kan zich tegen deze verhalen voor de betaling der gemaakte kosten (Burg. Brussel 22 okt. 1959, Pas. 1961, III, 55). De vrouw kan zich echter niet geldig verbinden tot terugbetaling van de kosten, veroorzaakt door de ziekte van haar meerderjarige gehuwde zoon, die niet inwoont bij zijn ouders (Burg. Leuven 28 mei 1886, B.J. 1085).

Schuldvorderingen.

De gehuwde vrouw kan slechts een lening aangaan in uitzonderlijke omstandigheden (Burg. Brussel 4 nov. 1952, J.T. 1953, 362, 624).

Contra: Burg. Luik 28 jan. 1949, Jur. Liège 1948-49, 188.

Zij kan evenmin een lening toestaan (Vrg. Vilvoorde 23 jan. 1936, J.J.P. 1936, 169).

Ook kan zij geen kwijting geven voor terugbetalingen van een lening, door de man toegestaan (Hof Brussel 13 okt. 1956, Pas. 1958, II, 35).

Contra: Burg. Brussel 17 juli 1956, Pas. 1957, III, 73.

Er werd gevonnist dat de gehuwde vrouw geen vermindering kan toestaan van de rentevoet van een hypothekaire schuldvordering (Hof Brussel 17 nov. 1937, Tijd. not. 1937, 201).

De vrouw handelt binnen de perken van het huishoudelijk mandaat, wanneer zij schulden betaalt en schuldbekentenissen ondertekent in verband met de normale huishoudelijke uitgaven. Dergelijke schuldbekentenissen kunnen door de schuldeiser overgedragen worden (Vrg. Bilzen, 9 maart 1938, R.W. 38-39, 762; Vrg. Bilzen 2 maart 1938, R.W. 38-39, 470).

Uit dit korte overzicht blijkt duidelijk dat het niet mogelijk is een vaste oplossing te geven, welke op alle gevallen toepasselijk is, maar dat elke zaak afzonderlijk dient benaderd en onderzocht te worden aan de hand van de konkrete omstandigheden.

Volgens Kluyskens omvat het huishoudelijk mandaat twee soorten handelingen, namelijk handelingen die er volgens haar natuur zelve in begrepen zijn en handelingen die er volgens haar bestemming in bevat worden.

Met de eerste soort worden de gewone en dagelijkse aankopen bedoeld die nodig zijn voor de behoeften van het huishouden. Het betreft dus de gewone uitoefening van het mandaat in normale omstandigheden.

De tweede reeks omvat die handelingen, welke op zichzelf geen huishoudelijk karakter vertonen, maar in het huishoudelijk mandaat kunnen begrepen worden, indien zij door de vrouw onder de drang van de omstandigheden gedaan werden teneinde in de noodwendigheden van het huishouden te voorzien.

Onder deze omstandigheden kunnen wij de gevallen rangschikken waarin de man niet aanwezig is of in de onmogelijkheid verkeert zijn wil kenbaar te maken.

De rechtspraak heeft in dezelfde zin haar standpunt bepaald.

Wij moeten er derhalve rekening mee houden dat de vrouw in dergelijke omstandigheden een lening zal kunnen aangaan tot bestrijding van de behoeften van het huishouden⁽³²⁾, zekere voorwerpen die aan de gemeenschap toebehoren kan in betaling geven voor de huishoudelijke schulden, een huurkontraat kan aangaan om zich met haar kinderen een onderkomen te verzekeren, de nodige meubelen kan aankopen⁽³³⁾ een verzekering kan afsluiten in verband met de gemeenschappelijke goederen⁽³⁴⁾, enzovoort.

HOOFDSTUK IV — GEVOLGTREKKINGEN

I. Vertegenwoordiging

Principieel vertegenwoordigt de vrouw haar man binnen de perken van het huishoudelijk mandaat. Al wat zij binnen die perken doet, verbindt de man, wiens plaats zij volledig inneemt in het verband dat met de derde ontstaat.

De vraag wie gebonden is door de gestelde rechtshandeling moet beantwoord worden aan de hand van het huwelijksgoederenstelsel der echtgenoten.

a) Gemeenschap van goederen

Indien zij gehuwd zijn onder het regime van gemeenschap van goederen, zal de vrouw haar echtgenoot vertegenwoordigen in zijn hoedanigheid van beheerder van die gemeenschap. In dat geval zullen én de man én de gemeenschap gebonden zijn. Een rechtshandeling, gesteld door de vrouw zonder machtiging van haar man, is vatbaar voor vernietiging. Deze nietigheid is volgens een recent arrest van het Hof van Beroep te Brussel echter betrekkelijk en kan slechts ingeroepen worden door beide echtgenoten of door een van hen⁽³⁵⁾.

b) Scheiding van goederen

Kan men de theorie van het huishoudelijk mandaat ook rechtvaardigen onder het stelsel van scheiding van goederen?

Rechtsleer en rechtspraak nemen aan dat het stilzwijgend huishoudelijk mandaat ook onder dat regime dient te worden verondersteld⁽³⁶⁾. Over de vraag echter tegen wie de schuldeisers in dat geval hun vordering kunnen uitoefenen bestaat geen eensgezindheid onder de auteurs.

In de huidige stand van de wetgeving lijkt het ons echter aanvaardbaar dat beide echtgenoten gebonden zijn, wanneer de vrouw rechtshandelingen steit in het belang van het huishouden. Zij treedt dan op én in eigen naam en als lasthebber van haar man⁽³⁷⁾. Zij alleen zal echter gehouden zijn, voor zover ze de perken van de lastgeving overschrijdt.

c) Feitelijke scheiding

Bij feitelijke scheiding der echtgenoten moeten verschillende gevallen onderscheiden worden:

— ofwel heeft één van beide echtgenoten de andere vrijwillig verlaten ingevolge onenigheid:

Dit brengt mee dat elke wilsovereenstemming verdwenen is. Daar men het konventioneel karakter van het huishoudelijk mandaat moeilijk kan ontkennen, moeten wij besluiten dat dit mandaat ophoudt te bestaan. Hieruit volgt dat de vrouw persoonlijk zal gehouden zijn voor alle handelingen, welke normaal binnen het kader van de lastgeving zouden vallen.

Of de man schuld heeft aan de scheiding is van geen belang daar de vrouw in dat geval haar echtgenoot tot het betalen van een onderhoudsgeld kan laten veroordelen.

— ofwel zijn beide echtgenoten bij onderling akkoord uit elkaar gegaan:

Een dergelijke handelwijze is in strijd met de openbare orde. Het is daarenboven niet denkbaar dat de man in dat geval nog wenst in te staan voor de uitgaven die zijn echtgenote in de toekomst nog zal doen. Het blijft natuurlijk steeds mogelijk dat hij vrijwillig periodisch een bedrag zal betalen als onderhoudsgeld. Het huishoudelijk mandaat zal alleszins vervallen.

— ofwel is de feitelijke scheiding te wijten aan omstandigheden waarbij de man in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven.

In dat geval kan men niet zeggen dat het huishoudelijk mandaat herroepen werd. De vrouw zal trouwens verplicht zijn alleen de leiding van het huishouden in handen te nemen. Daarenboven mogen we niet uit het oog verliezen dat zelfs de onbekwaamheden om overeenkomsten aan te gaan, die voor de vrouw voortvloeien uit haar huwelijksgoederenrecht, geschorst worden in deze omstandigheden. Tegenover wie de schuldeisers een verhaal zullen hebben, zal moeten nagegaan worden aan de hand van het huwelijksstelsel der echtgenoten.

d) Concubinaat.

Zoals wij reeds hoger zegden, kan de theorie van het huishoudelijk mandaat niet weerhouden worden in geval van concubinaat.

De man zal echter gebonden zijn op grond van een schijnbare lastgeving, terwijl de schuldeisers ook verhaal kunnen uitoefenen tegen de bijzit, daar deze omwille van de omstandigheden niet alleen als lasthebber van de man is opgetreden maar ook in eigen naam.

II. Herroeping.

Als logische gevolgtrekking uit de idee van lastgeving moeten wij afleiden dat het huishoudelijk mandaat steeds kan herroepen worden door de man (artikel 2004 van het Burgerlijk Wetboek). Een dergelijke herroeping is slechts tegenwerpelijk aan derden (leveranciers) wanneer deze hiervan op de hoogte gebracht werden.

Hoe zal de man het bewijs kunnen leveren van het feit dat hij het huishoudelijk mandaat van zijn echtgenote herroepen heeft? De meest zekere oplossing bestaat hierin dat hij ieder leverancier afzonderlijk ervan op de hoogte brengt bij aangetekend schrijven. Dit stuit echter op moeilijkheden van praktische aard, te meer daar de vrouw na de herroeping steeds aankopen kan doen bij andere handelaars, die onwetend zijn nopens de getroffen maatregelen.

Een advertentie in de dagbladen van de streek is een andere oplossing, die echter door meerdere auteurs onvoldoende wordt geacht. Niemand is inderdaad verplicht de dagbladen te kopen of te lezen.

Kluyskens⁽³⁸⁾ meent echter dat dit een quaestio facti is, welke naargelang de omstandigheden dient opgelost te worden. Wij gaan hiermee akkoord, maar kunnen moeilijk het door hem vooropgestelde voorbeeld aanvaarden:

« Indien bijvoorbeeld in een kleine stad de man, door een advertentie die in een lokaal dag- of weekblad geplaatst werd, er de leveranciers van verwittigd heeft dat hij voortaan de schulden van zijn vrouw niet meer erkennen zal, zo zullen de leveranciers noodzakelijk daarvan kennis hebben gekregen, en niet meer hun goede trouw kunnen inroepen, om zich aan de gevolgen van die herroeping te onttrekken. De schuldeisers zullen in dat geval, slechts de actio de in rem verso tegen de man kunnen instellen, in zover hij door de bestellingen van de vrouw gebaat werd. »

Naar ons oordeel kunnen de leveranciers niet vermoed worden kennis te hebben genomen van de inhoud van dergelijke lokale dag- of weekbladen en het zal aan de man zijn te bewijzen dat de leveranciers niet te goeder trouw waren.

Het is o.i. niet mogelijk een volstrekt veilige oplossing te geven aan het probleem. Alles zal afhangen van de feitelijke omstandigheden.

De rechtspraak aanvaardt dat het huishoudelijk mandaat mag bewezen worden door alle middelen, getuigen en vermoedens inbegrepen. Het bewijs door geschriften is daartoe niet vereist.

Aldus:

- Hof van Beroep Gent, 23 maart 1949, R.W. 49-50, 941
- Vrg. Leuven, 23 maart 1946, R.W. 46-47, 635
- Vrg. Geraardsbergen, 17 sept. 1934, R.W. 34-35, 115.

HOOFDSTUK V - RECHTSVERGELIJKING.

In de ons omringende landen steunt het huishoudelijk mandaat op duidelijke wetteksten.

1. Frankrijk.

Artikel 220 - Code civil.

« La femme mariée a, sous tous les régimes, le pouvoir de représenter le mari pour les besoins du ménage et d'employer pour cet objet les fonds qu'il laisse entre ses mains. Les actes ainsi accomplis par la femme obligent le mari envers les tiers à moins qu'il n'ait retiré à la femme le pouvoir de faire les actes dont il s'agit, et que les tiers n'aient eu personnellement connaissance de ce retrait au moment où ils ont traité avec elle. »

Artikel 221 - Code civil.

« Een application de l'article précédent, la femme peut, sur sa seule signature, faire ouvrir, par représentation de son mari, un compte courant spécial pour y déposer ou en retirer les fonds qu'il laisse entre ses mains. »

« L'ouverture de ce compte doit être notifiée par le dépositaire du mari et la balance n'en peut être débitrice qu'en vertu d'un mandat exprès de ce dernier. Si le mari n'a pas pu être touché par la notification, le dépositaire peut exiger que la femme soit habilitée conformément à l'article 219. »

De rechtshandelingen, door de gehuwde vrouw gesteld om in de behoeften van het huishouden te voorzien, zijn dus gegrondvest op een wettelijk mandaat. De man kan deze lastgeving steeds herroepen, mits de leveranciers er persoonlijk van in kennis te stellen.

2. Duitsland.

In Duitsland heeft de wetgever de voorkeur gegeven aan de theorie van het « Schlüsselgewalt » (Pouvoir des clefs).

De gehuwde vrouw verbindt zichzelf en haar man voor alle verbintenissen, welke zij onderschrijft in het belang van het huishouden. De man kan deze machtiging slechts herroepen mits een gerechtelijke tussenkomst en uitsluitend in geval van misbruik.

De gehuwde vrouw vertegenwoordigt de echtelijke gemeenschap en haar eigen bekwaamheid vloeit voort uit het huwelijk zelf. Zij is dus geen lasthebber van haar man.

Hetzelfde beginsel vindt men terug in de Code civil suisse van 1907 (artikel 163 en 164).

3. Nederland.

Overeenkomstig de Nederlandse huwelijkswetgeving is ieder der echtgenoten verplicht het geheel of een deel van zijn inkomsten te bestemmen tot bestrijding van de kosten der huishouding. De man is verplicht aan zijn vrouw die met hem samenwoont, ten behoeve van de gewone gang van de huishouding voldoende gelden ter beschikking te stellen.

De beide echtgenoten zijn ieder voor het geheel aansprakelijk voor de verbintenissen door één van hen aangegaan in het belang van het huishouden (aldus art. 161 en 162 van het Burgerlijk Wetboek).

Verder bepaalt art. 164:

« Indien de echtgenoten een gemeenschappelijk huishouden hebben, kan de ene echtgenoot slechts met medewerking van de andere echtgenoot zaken die kennelijk ten behoeve van de huishouding strekken, op afbetaling kopen; beide echtgenoten zijn voor het geheel aansprakelijk. Betreft het een overeenkomst die schriftelijk moet worden aangegaan, en werkt een echtgenoot niet zelf tot de akte mede, dan is diens schriftelijke volmacht vereist. Indien een echtgenoot afwezig is, in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te verklaren of zijn medewerking weigert, kan de kantonrechter de andere echtgenoot op diens verzoek tot het aangaan van een koop op afbetaling machtigen. »

Op te merken valt dat de vrouw in de Nederlandse wetgeving volledig handelingsbekwaam is. Ingevolge voor-

noemde artikelen kunnen we van geen huishoudelijk mandaat spreken. De wetgever heeft zelf de regels vastgelegd in verband met de aankopen, gedaan in het belang van de huishouding.

Dr. jur. Hugo CLITS.

- (1) Rép. Prat. Dr. Belge, Mandat domestique, VII, p. 853.
- (2) Kluyskens, Handboek, Huwelijkskontrakt, p. 211.
- (3) W. Delva, Overzicht van de rechtspraak (1960-63), T.P.R., 1964, p. 362 e.v.
- (4) Dekkers, Handboek, I, 268, p. 181, voetnoot 2.
- (5) De Page H., Droit civil belge, 2e uitg., I, 722, p. 874.
- (6) De Page H., Droit civil belge, 1e uitg. X 1, 588, p. 573.
- (7) Doc. Kamer 57-58, 811, nr 5 (Pasin. 1958, p. 666).
- (8) Vrg. Brussel 9 jan. 1914, J.T. 1914-18, 495. Zie ook: — Burg. Brussel 14 febr. 1936, J.T. 1936, p. 455. — Vrg. Nijvel 29 dec. 1949, J.J.P. 1950, p. 219.
- (9) Vrg. Namen, 25 febr. 1938; J.J.P. 1938, 255. Burg. Luik, 23 mei 1901, p.p. 1175. Burg. Verviers, 16 okt. 1901, p.p. 1903, 167.
- (10) Burg. Brussel 14 febr. 1936, J.T. 1936, 455. en contra: — Burg. Luik 20 dec. 1924, J.T. 1925, 228. Burg. Gent 9 juni 1937, Rev. not. 1939, 477.
- (11) Vrg. Nijvel 29 dec. 1949, J.J.P. 1950, p. 219.
- (12) eveneens Vrg. Luik 25 juli 1939, Jur. Liège 1939, 296. « Le mari et la femme sont solidairement tenus du paiement d'un lit d'enfant commandé par la femme vivant momentanément séparée de son mari même si la livraison a eu lieu en dehors du domicile conjugal. »
- (13) o.a. — Burg. Brussel 23 febr. 1922, J.T. 1922, 607. — Burg. Brussel 12 nov. 1936, B.J. 1936, 244.
- (14) Vrg. St. Joost-ten-Noode 24 nov. 1961, R.W. 61-62, 1159.
- (15) Cass. 21 maart 1957, Pas. 1957, I, 883.

(16) Zie verwijzing (14).

(17) Vrg. St. Joost-ten-Noode 13 nov. 1936, J.J.P. 1937, 33. Vrg. Namen 25 febr. 1938, J.J.P. 1938, 255. Burg. Brussel 14 febr. 1936, J.T. 1936, 455.

(18) Burg. Brussel 25 april 1947, J.T. 1947, 419.

(19) Vrg. Schaarbeek 1 juli 1942, J.J.P. 1943, 15.

(20) Hof Gent 23 maart 1949, R.W. 1949-50, 941.

(21) Vrg. Leuven 23 maart 1946, R.W. 1946-47, 635.

(22) Hof Gent 16 febr. 1961, R.W. 1960-61, 2066.

(23) Dekkers R., Handboek I, 268, p. 181 voetnoot 2.

(24) Renard C., Le régime matrimonial de droit commun, 1960, p. 75.

(25) Rapport de la commission de la justice de la Chambre, Pasinomie 1959, p. 666. Zie eveneens het verslag van de Senaatscommissie p. 592.

(26) Vrg. Brussel 6 juni 1902, p.p. 1902, nr 895. Eveneens Vrg. Brussel 28 febr. 1931, p.p. 1931, nr. 316.

(27) Burg. Brussel 29 april 1932, p.p. 1932, nr. 295.

(28) Dekkers R., op. cit. II, p. 712, nr 1268.

(29) De Page H., op. cit. I, nr 1122, p. 1181.

(30) De Page H., op. cit. I, nr 722, p. 875.

(31) Kooph. Doornik 14 mei 1957, Rev. dr. Fam., p. 2.

(32) Brussel 13 juli 1921, Rev. prat. Not. 1922, 349.

(33) Burg. Luik 23 juli 1913, Rev. prat. not. 1914, 346.

(34) Vrg. Walcourt 13 juli 1949, Bull. Ass., 500.

(35) Hof Brussel 11 febr. 1964, Pas. 1965, II, 78.

(36) Aldus: Burg. Brussel 6 febr. 1884, Pas. 1885, III, 87. Hof Luik 3 juli 1890, Pas. 1891, II, 11.

(37) idem: Genin E., Les charges du ménage sous le régime de la séparation de biens. Droit civil et droit fiscal. Rec. Gen. 1938, nr 17856, p. 36. Burg. Brussel 15 januari 1932, Rev. prat. not. 1933, p. 569. — Contra: De Page, Traité, X, 1355, p. 1098 e.v.

(38) Kluyskens, op. cit. p. 213. Zie ook: Vrg. Luik 10 maart 1910, Rev. prat. not. 1910, 431.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 29 november 1968.

Voorzitter: M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever: M. de Vreese.

Procureur-generaal: M. Ganshof van der Meersch.

Advocaat: Mr. Van Ryn.

Arbeidsongevallen. — Weg van het werk. — Onderbreking om een ontspanning te nemen. — Normale weg.

Een onderbreking, al duurde zij anderhalf uur, om een ontspanning te nemen die de werknemer nodig had, kan een rechtmatige oorzaak hebben en sluit bijgevolg niet noodzakelijk de normale weg van het werk uit.

N.V. Zurich t./ Van de Wynckel.

Gelet op het bestreden vonnis, op 30 juni 1967 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2, 3 en 9 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd door koninklijk besluit van 28 september 1931, 1 en 2 van de besluitwet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen die zich op de weg naar en van het werk voordoen,

doordat het bestreden vonnis, bij bevestiging van de beroepen beslissing, doch deels om eigen beweegredenen, voor recht zegt dat de echtgenoot van verweerster het slachtoffer werd van een ongeval op de weg van het werk naar huis en eiseres tot de betaling van de door de beroepen beslissing bepaalde wettelijke vergoedingen, alsmede in de kosten veroordeelt, op grond namelijk hiervan dat de omstandigheid dat de onderbreking van de terugreis anderhalf uur heeft geduurd, in het onderworpen geval niet vermag verweerster de voordelen te ontnemen waarin door de wetgeving op de arbeidsongevallen is voorzien, dat, wanneer een zeer vermoeid mens praktische schikkingen moet treffen, zulks voor hem een tijd kan vergen die absoluut niet in verhouding is tot de ernst van de te nemen beslissingen, vooral wanneer hij zich, zoals de getroffen, in een midden bevindt waar hem deze traagheid niet ten kwade wordt geduid, dat het trouwens een wel bekend feit is dat iemand, die 's avonds na een zware dagtaak een rustpoos neemt, onbewust naar uitvluchten grijpt om deze poos te verlengen, dat het vaststaat dat de getroffen niet bij drank was op het ogenblik van het ongeval en slechts coca-cola in een drankgelegenheden heeft verbruikt,

terwijl deze beweegredenen, op grond waarvan de rechter beslist dat het ongeval onder de toepassing valt van de besluitwet van 13 december 1945, aantonen dat de rechter heeft bedoeld verweerster de wettelijke vergoedingen toe te kennen op grond van het feit dat de getroffen zich op het ogenblik van het ongeval op de weg van het werk

bevond niettegenstaande hij deze weg gedurende nagenoeg twee uur had onderbroken wegens een louter persoonlijk motief: de ontspanning nemen die hij nodig had,

terwijl dergelijk motief de toepassing van de besluitwet van 13 december 1945 uitsluit, zodat het vonnis, door het tegenovergestelde te beslissen, de in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt;

Overwegende dat de voorziening zich ertoe beperkt te betogen dat het vonnis de besluitwet van 13 december 1945 ten gunste van verweerster niet kon toepassen, omdat de onderbreking van de weg van het werk gedurende bijna twee uur slechts als oorzaak had de ontspanning die de echtgenoot van verweerster nodig had, dit is een louter persoonlijk motief;

Overwegende dat een onderbreking, al duurde zij anderhalf uur zoals de rechter vaststelt, om een ontspanning te nemen die de werknemer nodig had, een rechtmatige oorzaak kan hebben en bijgevolg niet noodzakelijk de normale weg van het werk uitsluit;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT. — Zie Cass. 25 november 1966, R.W. 1967-68, 486, en Cass. 15 juni 1967, ib. 482.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 6 september 1968.

Voorzitter: M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever: M. Hallemans.

Eerste advocaat-generaal: M. Mahaux.

Arbeidsongeval. — Herziening. — Verergering van de toestand van het slachtoffer door het optreden van suikerziekte. — Bestaan van deze ziekte vóór het sluiten van de overeenkomst waardoor de vergoeding wordt vastgesteld. — Geen mogelijkheid tot herziening.

Wanneer bij een slachtoffer van een arbeidsongeval, dat een hersenschudding had opgelopen, vijf maanden na het ongeval ontdekt wordt dat het door suikerziekte is aangetast en er geruime tijd nadien voor de vrederechter een overeenkomst wordt gesloten betreffende de vergoeding, is een herziening van deze overeenkomst niet meer mogelijk wanneer niet blijkt dat bij het sluiten van de overeenkomst de vaststelling van die ziekte onmogelijk was.

Belgische Nationale Assurantiekas tegen Arbeidsongevallen
t./ Van de Voorde.

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 maart 1967 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2 en 28, in het bijzonder artikel 28, lid 2, van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 28 september 1931, 1351 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet;

doordat het bestreden vonnis, hoewel het vaststelt dat het ongeval op 23 september 1960 gebeurd is, dat de door artikel 26 van de wetten op de arbeidsongevallen bedoelde

overeenkomst op 14 mei 1962 bekrachtigd werd en dat « eerst vijf maanden na het ongeval ontdekt werd dat appellant (hier verweerder) door suikerziekte was aangetast » de door verweerder ingestelde eis tot herziening niettemin ontvankelijk verklaart;

terwijl de herziening alleen mogelijk is wegens nieuwe feiten en dat men dan geen rekening mag houden met letsels, onbekend op het ogenblik van de overeenkomst, waarvan de herziening gevraagd is, indien de letsels op dit ogenblik reeds bestonden (schending van al de in het middel aangeduide bepalingen);

Overwegende dat het vonnis uitspraak doet over een eis tot herziening, ingesteld bij toepassing van artikel 28, lid 2, van de gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen, van een tussen partijen gesloten overeenkomst, zulks wegens het verergeren van de gebrekkelijkheid van verweerder door het optreden, als gevolg van het ongeval, van suikerziekte;

Overwegende dat het vonnis vaststelt, enerzijds, dat verweerder op 23 september 1960 getroffen werd door een arbeidsongeval waarbij hij een hersenschudding opliep en, anderzijds, dat vijf maanden na dit ongeval ontdekt werd dat hij door suikerziekte was aangetast, waaruit voortvloeit dat volgens de rechter, deze ziekte in de loop van de eerste maanden van 1961 werd vastgesteld;

Dat het verder blijkt uit de stukken van de rechtspleging dat een overeenkomst werd gesloten waarbij de door verweerder ten gevolge van het ongeval geleden letsels bepaald werden alsook het percentage van zijn blijvende arbeidsongeschiktheid en dat deze overeenkomst op 14 mei 1962 werd vastgesteld door de bevoegde vrederechter; dat deze overeenkomst geen gewag maakt van suikerziekte en dat uit de bedoelde stukken niet blijkt dat de vaststelling van die ziekte onmogelijk was;

Overwegende dat, naardien de rechter aldus aanneemt, dat reeds vele maanden vóór het sluiten van de overeenkomst ontdekt werd dat verweerder door suikerziekte was aangetast, en geen eis tot herziening wegens het verschijnen van deze ziekte door deze laatste kon ingesteld worden, zodat het vonnis niet wettelijk de eis kon ontvangen;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Gelet op de wet van 20 maart 1948, veroordeelt eiseres in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, rechtdoende in hoger beroep.

De kosten begroot op de som van duizend frank jegens de eisende partij.

RAAD VAN STATE

7e Kamer. — 25 juli 1968.

Voorzitter: M. Declaire.

Staatsraden: M.M. Vermeulen en Baeteman.

Auditeur: M. Van Assche.

Advocaten: Mrs. Putzeys en De Clerck.

Notarisambt. — Oprichting en afschaffing van standplaatsen. — Rechtspleging. — Belang. — Organieke en reglementaire besluiten.

Een geldelijk belang kan als dusdanig niet worden gelijkgesteld met een ongeoorloofd belang dat de niet-ontvankelijkheid van het beroep voor gevolg zou hebben.

Een notaris heeft er belang bij geen nieuw notarisambt te zien instellen in de gemeente waar hij zelf zijn notarieel ambt vervult.

Een kandidaat-notaris kan er belang bij hebben — geldelijk of enig ander belang — dat de standplaats van het door hem geambieerde ambt eerder in deze dan in gene lokaliteit zou zijn gevestigd.

De notarissen zijn voor het leven benoemd, zulks om, in het algemeen belang, de onafhankelijkheid van de uitoefening van hun ambt te verzekeren. In die optiek komt de niet-verplaatsbaarheid van de notaris zonder zijn van te voren gegeven instemming eveneens voor als een waarborg voor zijn onafhankelijkheid. De handhaving van de regelen die op de aanduiding van de standplaats der notarissen betrekking hebben, moet dienvolgens van ambtswege gebeuren.

Al beantwoordt het K.B. waarbij het aantal notarissen van een kanton wordt verhoogd en de standplaats van het nieuw notariaat wordt aangewezen, niet aan het bijzonder begrip van organiek en reglementair besluit dat voorkomt in artikel 2 van de wet van 23 december 1946, vestigt het niettemin een algemene regel. Van dergelijke algemene bepalingen kan niet worden afgeweken behoudens wijziging ervan door andere regelmatig vastgestelde en bekendgemaakte algemene bepalingen.

Sabbe en Cs. t./ Belgische Staat (Minister van Justitie).

Arrest nr. 13.119.

Overwegende dat beide beroepen strekken tot de nietigverklaring van :

- het koninklijk besluit van 27 juni 1966, waardoor de standplaats van notaris Laga H.A.J. van Ingelmunster is overgebracht naar Izegem ;
- voor zover als nodig, de akten waardoor de op 17 mei 1966 opgerichte standplaats te Ingelmunster afgeschaft wordt en waardoor de heer Laga tot notaris ter standplaats Izegem benoemd is ;

Overwegende dat bij koninklijk besluit van 17 mei 1966 het aantal notarissen van het kanton Izegem wordt verhoogd en van vier op vijf gebracht ; dat de nieuwe standplaats, krachtens voormeld koninklijk besluit, te Ingelmunster werd gevestigd ; dat bij koninklijk besluit van 27 juni 1966, artikel 1, Herman Laga tot notaris ter standplaats Ingelmunster werd benoemd, terwijl luidens artikel 2 van voormeld koninklijk besluit de standplaats van Ingelmunster naar Izegem werd overgebracht ; dat geen andere akten in verband met deze zaak aan de Raad van State werden overgelegd ; dat de beroepen moeten worden begrepen als te strekken enerzijds tot de vernietiging van de overbrenging van de standplaats van het bij koninklijk besluit van 17 mei 1966 opgerichte notarisambt van Ingelmunster naar Izegem werd overgebracht ; dat geen andere de benoeming van notaris Laga ; dat het bestreden koninklijk besluit van 27 juni 1966 in het Belgisch Staatsblad van 29 juni 1966 werd bekendgemaakt ;

I. wat de ontvankelijkheid ten aanzien van de overplaatsing van de standplaats betreft.

Overwegende dat de tegenpartij voorhoudt dat het beroep ten aanzien van de overplaatsing van de standplaats van het notariaat van Ingelmunster naar Izegem, voor zover het uitgaat van de verzoekers Sabbe, Sagon en Donck, notarissen te Izegem, dient afgewezen te worden, omdat zij niet van het door de wet vereiste belang doen blijken ; dat zij daaromtrent betoogt dat « vrees voor concurrentie, waar het gaat om een openbaar ambt, niet als wettig belang kan worden erkend » ;

Overwegende dat een geldelijk belang als dusdanig niet kan worden gelijkgesteld met een ongeoorloofd belang dat

de niet-ontvankelijkheid van het beroep voor gevolg zou hebben ; dat verzoekers er belang bij hebben geen nieuw notarisambt te zien instellen in de gemeente, waar zijzelf hun notarieel ambt vervullen ; dat het aldus omschreven beroep van de verzoekers Sabbe, Sagon en Donck ontvankelijk is ;

II. Over de deugdelijkheid van het beroep ten aanzien van de overbrenging van de standplaats van notaris Laga.

Overwegende dat de notarissen krachtens de wet van 25 nivôse jaar XI houdende organisatie van het notariaat, voor het leven zijn benoemd, zulks om, in het algemeen belang, de onafhankelijkheid in de uitoefening van hun ambt te verzekeren ; dat in die optiek de niet-verplaatsbaarheid van de notaris zonder zijn van te voren gegeven instemming eveneens als een waarborg voor zijn onafhankelijkheid voorkomt ; dat de handhaving van de regelen die op de aanduiding van de standplaats der notarissen betrekking hebben, dienvolgens van ambtswege moet gebeuren ;

Overwegende dat door het koninklijk besluit van 17 mei 1966 het aantal notarissen van het kanton Izegem van vier op vijf werd gebracht en dat als standplaats voor het nieuw ingesteld ambt Ingelmunster werd aangewezen ; dat dit besluit een algemene regel stelt, — ook al beantwoordt het niet aan het bijzonder begrip van organieke en reglementaire besluiten dat voorkomt in artikel 2 van de wet van 23 december 1946 houdende inrichting van een Raad van State — omdat door dat besluit beschikkingen van algemene aard genomen worden, — d.w.z. beschikkingen die gelden zonder beperking in de tijd en voor een onbepaald aantal gevallen van toepassing kunnen zijn — zulks met het oog op de uitvoering van de wet van 25 nivôse jaar XI houdende de organisatie van het notariaat, meer bepaald van artikel 31, lid 1, zoals trouwens blijkt uit de inleiding van het koninklijk besluit van 17 mei 1966 ; dat van dergelijke algemene bepalingen niet kan worden afgeweken behoudens wijzigingen ervan door andere regelmatig vastgestelde en bekendgemaakte algemene bepalingen ;

Overwegende dat het aangevochten besluit van 27 juni 1966, dat, in de hoedanigheid van besluit tot benoeming als notaris van Laga, verschijnt als een particuliere toepassing van de hierboven aangegeven algemene regeling, niet van die algemene regeling mag afwijken ; dat het bestreden besluit, in zover daardoor de standplaats van de benoemde notaris elders gevestigd wordt dan in het algemeen besluit is bepaald, onrechtmatig is ;

III. Over de ontvankelijkheid van het beroep ten aanzien van de benoeming tot notaris van H. Laga.

Overwegende dat de middelen, die door de partijen in dit beroep werden aangevoerd, uitsluitend de onrechtmatigheid van de overplaatsing van de standplaats van het notarisambt waarin H. Laga benoemd werd, moeten aantonen ; dat de middelen niet dienstig zijn waar verzoekers de rechtmatigheid van de benoeming zelf betwisten ; dat, ten aanzien van de benoeming zelf, de verzoekschriften derhalve niet voldoen aan de voorschriften van artikel 2, § 2, 2°, van het Regentsbesluit van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging en op dit punt niet ontvankelijk zijn ;

Besluit :

Artikel 1. — Artikel 2 van het koninklijk besluit van 27 juni 1966 waarbij de standplaats van de benoemde notaris Laga overgeplaatst wordt van Ingelmunster naar Izegem, is vernietigd.

Artikel 2. — Dit arrest zal bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt.

Artikel 3. — De beroepen zijn verworpen voor het overige.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 14 april 1969.

Voorzitter : M. E. Verougstraete.
Raadsheren : M.M. Dewitte en Van Bever.
Advocaten : Mrs. Speyer en Bonjé.

1. Schade aan onafgewerkte bouw. — Voor rekening van de aannemer. — 2. Verzekering. — Mandaat aan verzekeraars om namens verzekerde op te treden. — 3. Arbitragebeding. — Actie in vrijwaring wanneer verzekerde door een derde partij in rechte wordt gedagvaard. — 4. Meerdere vorderingen door eenzelfde exploit. — Geldig wanneer ze verknocht zijn. — 5. Actie ad futurum. — Begrip.

1. Schade door brand veroorzaakt aan een gebouw dat nog niet afgewerkt en opgeleverd was, is voor rekening van de aannemer. — Art. 1788 B.W.
2. Wanneer een verzekerde aan zijn verzekeraars aangifte doet van een ramp en aan hem die de aansprakelijkheid draagt voor de schade mededeelt wie zijn verzekeraars zijn, wordt zulks in de praktijk algemeen beschouwd als een kennisgeving dat de benadeelde rechtstreeks mag handelen met de verzekeraars en dat deze mandaat hebben om mede namens de verzekerde op te treden.
3. Wanneer in een verzekeringspolis een arbitragebeding voorzien is geldt dit niet ten opzichte van een derde die in een zelfde geschil betrokken wordt. De hoofdeis en de eis tot vrijwaring zijn echter twee afzonderlijke geschillen die weliswaar verknocht zijn, doch deze verknochtheid houdt niet in dat zij samen vóór dezelfde rechter moeten behandeld worden. Hierin bestaat geen tegenstrijdigheid met de artikelen 37, § 2, 37bis en 50 van de wet op de bevoegdheid. De teksten van deze artikelen zijn bovendien niet van openbare orde en worden niet uitgeschakeld in geval van tegenstrijdigheid met een arbitragebeding. Dientengevolge blijft het arbitragebeding van toepassing zelfs wanneer de verzekerde door een derde partij voor de rechtsmacht wordt gedagvaard en zelfs wanneer deze actie van de derde partij verknocht is met de vordering die de verzekerde tegen de verzekeraars doet gelden.
4. Niet de verknochtheid doch enkel de ondeelbaarheid zou de toepassing en de uitvoering van het arbitragebeding in de weg kunnen staan tengevolge van het gevaar dat onderscheiden rechtsinstanties een zelfde rechtsvraag op verschillende wijze zouden kunnen oplossen.
5. Een actie is niet prematuur of ad futurum omdat zij de beantwoording van voorafgaande vragen veronderstelt, wanneer het gaat om vrijwaring voor reeds ontstane schade.

The World Auxiliary Insurance Corp. Ltd. en Cons.
t./ R. Maes en t./ de N.V. Albitum.

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Gent, dd. 21 februari 1968, waartegen door The World Auxiliary Ins. Corp. Ltd. en consorten en door de N.V. Albitum tijdig en regelmatig hoger beroep werd ingesteld;

Overwegende dat voor de goede rechtsbedeling beide beroepen dienen te worden samengevoegd:

1. Hoofdeis: N.V. R. Maes t./ N.V. Albitum.

Overwegende dat de N.V. Albitum haar aansprakelijkheid voor de schade ingevolge de brand van 25 april 1967 niet betwist maar staande houdt dat het niet de N.V. R. Maes is die schade heeft geleden en dat deze dus geen hoedanigheid heeft om hiervoor vergoeding te vorderen;

Overwegende dat het geteisterd gebouw nog niet afgewerkt en opgeleverd was; dat derhalve het verlies voor de aannemer was, t.t.z. de N.V. Maes, krachtens art. 1788 B.W., waarvan de termen algemeen zijn en dus ook toepasselijk op onroerende goederen, zoals door de eensgezinde rechtspraak en een gedeelte van de rechtsleer wordt aangenomen (R.P.D.B. Devis et marchés, nr. 96; Delvaux, Traité juridique des Bâtitseurs, nr. 325);

Overwegende dat de N.V. Albitum nog opwerpt dat de onderhandelingen nopens de schadeloosstelling, de vaststelling der schade en de beslissing tot herstelling buiten haar om tussen haar verzekeraars en de N.V. Maes gebeurden en dat de verzekeraars aldus stilzwijgend gesubrogeerd werden in haar eventuele verplichtingen en dat de N.V. Maes bijgevolg vervallen is van haar vordering tegenover de N.V. Albitum;

Overwegende dat de N.V. Albitum zelf verklaart dat ze van de brand aangifte deed aan haar verzekeraars en aan de N.V. Maes mededeelde wie haar verzekeraars waren; dat dit laatste in de praktijk algemeen beschouwd wordt als een kennisgeving dat de benadeelde rechtstreeks mag handelen met de verzekeraars en dat deze mandaat hebben mede namens de verzekerde op te treden; dat wanneer de verzekeraars hun mandaat zouden te buiten gaan zijn, dit een « res inter alios » is voor de N.V. Maes; dat het de N.V. Albitum vrijstond deel te nemen aan de bedoelde verrichtingen en haar bezwaren te laten gelden; dat, wanneer ze dit niet wenste te doen, ze achteraf niet kan laten gelden dat de gevolge praktijk gevaar oplevert voor collusie (waarvan ze overigens zelf zegt dat daaromtrent niet het minst vermoeden bestaat en a fortiori niet het minste bewijs);

Overwegende dat de partij Albitum ten slotte nog ten onrechte voorhoudt dat minstens het bedrag van de schade niet tegensprekelijk met haar werd vastgesteld; dat de verzekeraars overgingen tot de schatting mede namens hun verzekerde en krachtens het hoger vermeld mandaat; dat de partij Albitum trouwens niet eens beweert dat het schattingscijfer overdreven is; dat ze ten andere weet dat de verzekeraars er alle belang bij hadden het schattingscijfer zoveel mogelijk te drukken;

2. Eis tot vrijwaring.

a. Bevoegdheid.

Overwegende dat het arbitragebeding van art. 28 par. I van de polis natuurlijk maar geldt tussen de contracterende partijen en niet ten aanzien van een derde die in hetzelfde geschil zou betrokken zijn; dat de hoofdeis en de eis tot vrijwaring echter twee afzonderlijke geschillen zijn die weliswaar verknocht zijn, maar dat die verknochtheid niet inhoudt dat ze samen en vóór dezelfde rechter moeten behandeld worden;

Overwegende dat er geen tegenstrijdigheid is tussen de art. 37 par. 2, 37 bis en 50 van de wet op de bevoegdheid en het arbitragebeding; dat de vermelde wetteksten immers slechts betrekking hebben op geschillen die vóór de gewone rechtsmachten komen en zich niet uitspreken over vorderingen die aan de gewone rechtsmachten onttrokken werden; dat die teksten bovendien niet van openbare orde zijn en in geval van tegenstrijdigheid met het arbitragebeding door dit laatste zouden uitgeschakeld worden. (Cass. 20-6-1946, J.T. 1946, p. 471);

Overwegende dat er evenmin een beletsel tot toepassing van het arbitragebeding te vinden is in het feit dat de vordering tegen al de verzekeraars verknocht is met de subsidiaire vordering tot schadevergoeding in geval van niet dekking gericht tegen de dertiende verzekeraar, de p.v.b.a. Michiels en Lamquet;

Overwegende dat de verzekeraars opwerpen dat deze twee vorderingen ingeleid zijnde bij eenzelfde dagvaarding

deze dagvaarding nietig en de vorderingen niet ontvankelijk zijn ;

dat deze regel — geen twee vorderingen in eenzelfde exploit — niet toepasselijk is wanneer het gaat om verknochte vorderingen (R.P.D.B. Exploits, n° 208, Braas Proc. Civ. II n° 832 en 833 ; Brux. 30-5-1956 met noot Van Reepingen J.T. 1957 p. 25) ; dat er nopens de verknochteheid tussen deze twee vorderingen geen twijfel kan bestaan gezien de tweede vordering gericht tegen de P.V.B.A. Michiels en Lamquet, subsidiair is aan de vordering gericht tegen al de verzekeraars ;

dat het geopperde bezwaar bovendien zonder nut is daar de samenvoeging in één dagvaarding en de verknochteheid tussen beide vorderingen geen beletsel is om ze te splitsen indien daartoe gronden bestaan ;

Overwegende dat niet de verknochteheid maar enkel de ondeelbaarheid de toepassing en de uitvoering van het arbitragebeding zou kunnen in de weg staan, wanneer het nl. gaat om dezelfde rechtsvraag die in de verschillende zaken op identieke wijze moet opgelost worden, wat niet zou verzekerd zijn als verschillende rechtsinstanties zich over die vraag moeten uitspreken ; dat dit echter niet het geval is voor de zaak N.V. Albitum t./ The World Auxiliary Ins. Corp. Ltd. enerzijds en de zaken N.V. R. Maes t./ N.V. Albitum en de N.V. Albitum t./ de p.v.b.a. Michiels en Lamquet anderzijds ; dat het hier niet gaat om één maar om drie verschillende rechtsvragen die achtereenvolgens en subsidiair moeten beslecht worden ;

Overwegende dat het arbitragebeding van art. 28 par. I van de polis dus wel toepasselijk is op het geschil N.V. Albitum t./ The World Auxiliary Ins. Corp. Ltd., zodat de eerste rechter onbevoegd was ten opzichte van deze zaak ;

Overwegende dat niet wordt betwist dat de subsidiaire vordering N.V. Albitum t./ P.V.B.A. A. Michiels en Lamquet niet valt onder het arbitragebeding en dus niet onttrokken is aan de gewone rechtsmacht ; dat de opwerping dat de eerste rechter ten opzichte van deze vordering niet bevoegd was *ratione loci* niet opgaat daar ze strekt tot vrijwaring tegenover de hoofdeis (art. 50 van de wet op de bevoegdheid) ;

b. Ontvankelijkheid.

Overwegende dat de opwerping dat laatstgenoemde actie niet ontvankelijk is omdat ze prematuur is en *ad futurum* evenmin opgaat ; dat de beslechting weliswaar de beantwoording van voorafgaande vragen veronderstelt maar dat het gaat om vrijwaring voor thans reeds ontstane schade ;

Overwegende dat deze vordering derhalve ontvankelijk is maar te gronde slechts zal kunnen behandeld worden na de scheidsrechtelijke uitspraak over de zaak N.V. Albitum t./ The World Auxiliary Ins. Corp. Ltd. en consorten ;

3. Vordering tot gemeenverklaring.

Overwegende dat er geen geldig bezwaar is tegen de gemeenverklaring van de hoofdeis tegenover de verzekeraars ; dat deze immers niet uitgesloten wordt door het arbitragebeding dat enkel geldt voor de geschillen tussen verzekerde en verzekeraars, terwijl het hier gaat om een geschil tussen de benadeelde en de verzekerde en de gemeenverklaring niet prejutgeert over het voorwerp van de eis tot vrijwaring, nl. of de verzekeraars al of niet dekking verschuldigd zijn ; dat het hier geldt de voorafgaande vraag of de verzekerde burgerlijk aansprakelijk is voor de schade van de N.V. R. Maes, wat door het beding van art. 28 niet wordt onttrokken aan de gewone rechtspraak en niet wordt voorbehouden aan de scheidsrechters ;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15-6-1935 ;

Voegt de hogere beroepen samen ;

Verklaart beide ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond ;

Bevestigt het bestreden vonnis waar het uitspraak doet nopens de hoofdeis van de N.V. R. Maes t./ de N.V. Albitum ;

Doet het teniet voor het overige en opnieuw wijzende hieromtrent ;

Verklaart de uitspraak over de hoofdeis gemeen en tegenstelbaar aan The World Auxiliary Ins. Corp. Ltd. en consorten ;

Splitst de twee vorderingen tot vrijwaring ;

Zegt voor recht dat de eerste rechter onbevoegd was om te oordelen over de hoofdeis tot vrijwaring van de N.V. Albitum t./ The World Auxiliary Ins. Corp. Ltd. en consorten, doch bevoegd over de subsidiaire eis tot vrijwaring van de N.V. Albitum t./ de P.V.B.A. Michiels en Lamquet ;

Zegt voor recht dat deze laatste vordering ontvankelijk is maar vooralsnog niet ten gronde kan worden behandeld ;

Veroordeelt de N.V. Albitum tot de kosten van beide instanties, ter uitzondering van de kosten jegens de P.V.B.A. Michiels en Lamquet welke voorbehouden blijven.

Verschuift de subsidiaire eis tot vrijwaring van de N.V. Albitum t./ de P.V.B.A. Michiels en Lamquet op de biezonder rol van deze kamer.

VREDEGERECHT ANTWERPEN,

2e Kanton. — 24 december 1968.

Vrederechter : M.E. Angenot.

Advocaten (Antwerpen) Mrs Impens, Le Paige, J. Dyck (en voorheen : A. Kinsbergen).

1. Vertegenwoordiging in rechte van een openbare instelling.
2. Conflict tussen een internationaal verdrag en een latere interne wet. — « Self executing » beschikkingen van het verdrag. — Macht van de Belgische rechter om de tegenstrijdigheid te onderzoeken. — Onverenigbaarheid tussen de normen, van aard om te doen besluiten tot het niet toepassen van de interne wet. — Hoger gezag van het Verdrag.
3. Verdrag E.E.G. — Uitlegging. — Vraag om prejudiciële beslissing gericht tot het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, te Luxemburg.

1. Onder het regiem van het wetboek van burgerlijke rechtspleging is het exploit van rechtsingang geldig en is de vordering ontvankelijk wanneer het exploit de vermelding inhoudt van de identiteit der personen die, krachtens de statuten van de openbare instelling, eiseres, vernoemd worden als zijnde deze op vervolging en benaerstiging van dewelke de beheerraad het recht heeft een rechtsgeding in te leiden.

Zo het waar blijft dat de beslissing tot de raad alleen behoort, wordt de inleiding van het geding, die de uitvoering van die beslissing uitmaakt, rechtsgeldig ondernomen en wordt de rechtspersoon geldig vertegenwoordigd door de personen die de beheerraad statutair daartoe afgevaardigd heeft.

2. De belgische rechter heeft de macht en heeft tot plicht, wanneer de vraag voor hem door een particulier opgeworpen wordt, te onderzoeken of er tegenstrijdigheid bestaat tussen de « self executing » normen van een door België afgesloten internationaal verdrag en zekere beschikkingen van een zelfs latere interne belgische wet. Een eventuele onverenigbaarheid tussen zulk verdrag, dat beschouwd wordt als « equipollens » met een wet, en de interne wet zou van aard zijn de rechter

ertoe te brengen te beslissen dat deze laatste niet kan toegepast worden.

Het verdrag bindt de Staat, en bindt evenzeer dezes machten, zowel wetgevende als rechterlijke; het vermoeden dat uitgedrukt wordt in de rechtsspreuk «lex posterior derogat priori» vindt geen toepassing, daar de wetgevende macht niet mag beslissen over een afwijking van het verdrag, evenmin als zij het verdrag maakt heeft, of als zij het wijzigen, opzeggen of opheffen mag, noch zelfs op bindende wijze uitleggen.

Het verdrag moet derhalve erkend worden als een norm die hoger staat.

Het onderzoek naar de tegenstrijdigheid tussen de wet en het verdrag onderstelt geenszins de vraag omtrent de grondwettelijkheid van de wet.

3. Waar er sprake is van het Verdrag van Rome tot instelling van de E.E.G., blijkt het nodig te zijn, om voormeld onderzoek te doen, aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, te Luxemburg, een prejudiciële beslissing te vragen omtrent de uitlegging van zekere artikelen van het Verdrag, en intussentijd het geding te schorsen.

Twee zaken: Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders.

1° t./ C.D.Cy.

2° t./ C.M. & S.

Aangezien de eis strekt tot veroordeling van verweerster om aan aanlegger te betalen de som van 50.000 fr., als bijdragen en bijlagen volgens haar eigen aangifte, doch ongecontroleerd en niet aanvaard, en onder alle rechtsvoorbehoud en zonder enige schadelijke erkenning, dit alles te vermeederen of te verminderen in de loop van het geding, in ieder geval te vermeederen met de wettelijke interesten a rato van 5 % per jaar van de vervalddata af tot op de dag van de volledige betaling, doch onder aftrek van 10.507 fr., reeds betaald; samen met verwijzing van verweerster in de kosten van het geding en met verklaring van voorlopige uitvoerbaarheid van het te vellen vonnis; aan aanlegger akte te horen verlenen dat hij zich het recht voorbehoudt de betaling te eisen van alle bijdragen, bijlagen en interesten die nog zouden kunnen verschuldigd zijn;

Gehoord partijen;

Gelet op artikelen 2, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Over de ontvankelijkheid.

Overwegende dat verweerster opwerpt dat het exploit van inleidende dagvaarding de identiteiten niet vermeldt van de leden van de beheerraad van aanlegger;

Dat zij op grond van drie beschouwingen de vordering daarom niet ontvankelijk acht; dat zij ten eerste meent dat het exploit daardoor nietig is, en dat deze nietigheid niet kan gedekt worden door toepassing van artikel 173 van het wetboek van burgerlijke rechtspleging; dat zij anderzijds voorhoudt dat de personen die in het exploit genoemd worden geen hoedanigheid of macht bezitten om de rechtsvordering namens aanlegger in te stellen en om deze laatste in rechte te vertegenwoordigen; dat zij ten derde betwist dat er in de schoot van de beheerraad een regelmatige stemming is gebeurd naar de regelen die de statuten voorschrijven om te mogen beslissen als eiser te pleiten;

1°) *Over de nietigheid :*

Overwegende dat artikel 61 van het wetboek van burgerlijke rechtspleging de vermelding oplegt van naam, beroep en woonplaats van de eiser; dat, wanneer een vennootschap of een instelling een vordering instelt, het exploit de fysische personen moet aanduiden die haar verte-

genwoordigen (Cass. 13 april 1905, Pand. pér. n° 483);

Overwegende dat aanlegger in het exploit verklaart te handelen, «vertegenwoordigd door en in rechte optredende door twee van zijn beheerders», met naam, beroep en woonplaats vereenzelvigd, met vermelding van het koninklijk besluit dat hen benoemd heeft, en verder, «behoorlijk te zulken einde afgevaardigd door de raad van beheer van het Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders bij toepassing van voormeld K.B...»;

Overwegende dat de personen die voorgesteld worden als de fysische personen die aanlegger in rechte vertegenwoordigen dus in het exploit vereenzelvigd worden, zodat er aan het voorschrift van artikel 61 Wetboek Burgerlijke Rechtspleging voldaan is geworden, behalve indien het blijkt dat die personen in werkelijkheid die hoedanigheid niet bezitten en dus aanlegger niet kunnen vertegenwoordigen;

Dat de niet-ontvankelijkheid op grond van een nietigheid van het exploit dus niet a priori volgt uit de afwezigheid van melding van de identiteiten van al de beheerders; dat het nodig is de tweede beschouwing te onderzoeken; (zie Brussel, 15 april 1959, Pas. 1959, II, 263, J.T. 1959, 383, Rev. Soc. 1959, 293 met noot; Brussel 13 februari 1954, Rev. soc. 1956, 120, met noot; Luik 18 mei 1955, Jur. Liège 1955-1956, 26; Mons, 26 dec. 1937, Rev. soc. 1938, 209, met noot; Kooph. Gent, 16 maart 1932, J.T. 1932, 405; Rbk. Gent 8 maart 1933, Rev. Soc. 1934, 117; Kooph. Luik, 25 maart 1909, Rev. Soc. 1910, 127; Brussel 14 juni 1910, Pas. 1910, II, 294; Brussel 12 juli 1912, Pas. 1912, II, 274; Kooph. Brussel, 15 april 1915, P.P. 1915-1920, p. 135, n° 115);

2°) *Over het gebrek aan hoedanigheid of macht van de personen die in het exploit genoemd worden :*

In rechte :

Overwegende dat artikel 19 van het koninklijk besluit van 21 november 1960, houdende de statuten van aanlegger, luidt: «Hij — de beheerraad — mag namelijk... pleiten als eiser en/of als verweerder... De rechtsvorderingen in hoedanigheid van eiser of verweerder worden ingesteld of verdedigd in naam van het Fonds door de beheerraad, op vervolging en benaerstiging van de voorzitter of van één of meerdere beheerders daartoe aangewezen»;

Overwegende dat die beschikking aan de aldus aangewezen beheerders de macht verleent om aanlegger te vertegenwoordigen bij het voeren van een rechtsgeding, al zijn zij daarbij de uitvoerders van een voorafgaande beslissing van de beheerraad om de rechtsvordering in te stellen, beslissing die door diezelfde statuten aan de beheerraad voorbehouden wordt;

Overwegende dat de uitdrukking die in de dagvaarding volgt op de identiteit van de twee beheerders: «behoorlijk te zulken einde afgevaardigd door de Raad van beheer» voldoende aanduidt dat de beheerraad heeft beslist en handelt, doch door zijn afgevaardigden, zoals de statuten het bepalen;

Overwegende dat die meldingen aan de verwerende partij toelaten na te zien of die twee personen de nodige hoedanigheid en macht bezitten om namens de openbare instelling te handelen; dat zij inderdaad, zoals voor al de beheerders, de bekendmaking van de benoeming van die beheerders in het Staatsblad kunnen raadplegen; dat zij verder het bewijs kunnen eisen dat de raad van beheer hen wel afgevaardigd heeft, net zoals zij desgevallend, namelijk in casu, het bewijs van de beraadslaging van de beheerraad over het instellen van de vordering kunnen eisen;

Overwegende dat de vermelding van de namen van al de leden van de beheerraad, en dus de melding dat het rechtsgeding gevoerd wordt door allen, en dat zij allen de rechtspersoon vertegenwoordigen, in sommige vonnissen

en arresten als noodzakelijk beschouwd is geworden wanneer een vennootschap in rechte treedt; dat het grootste deel van de rechtspraak echter, zowel vóór als na 1950, en reeds in 1906, aanneemt dat de personen die verklaren te handelen als zijnde afgevaardigd, hetzij door de statuten rechtstreeks, hetzij door een statutair voorgeschreven beraadslaging van de raad van beheer, en die dit kunnen bewijzen, geldig handelen, al wordt hun afvaardiging zelfs omschreven met de woorden: « op vervolging en benaartstiging van... »; zie de hierboven opgegeven rechtspraak, en daarenboven; Fredericq, Beginselen van het Belgisch Handelsrecht, 1931, deel II, nr. 500 (nederlandse uitgave): « Integendeel, indien het kontrakt van vennootschap beslist dat de vennootschap op geldige wijze mag handelen door tussenkomst van een of andere persoon, door haar aangeduid, dan volstaat het de inlichtingen te verstrekken over degene, die de opdracht heeft gekregen »; zie ook Kooph. Liège, 29 juni 1926, Jur. Liège, 276, Rev. Soc., 2735; Kooph. Gent, 16 maart 1932, J.T. 1932, 305, Rev. Soc. n° 3224; Beroep Luik, 24 januari 1906, Pas. 1906, II, 150;

Overwegende dat het arrest van het Hof van Cassatie van 20 november 1958, Pas. 1959, I, 292, die stelling impliciet bevestigt, daar het verhaal niet ontvankelijk verklaard wordt, niet omdat de aan de pleitbezorger gegeven volmacht enkel door de voorzitter van de beheerraad ondertekend werd, doch omdat er geen beslissing van de beheerraad overgelegd werd, door dewelke deze laatste aan de voorzitter opdracht gegeven had de voorziening in te leiden; dat a contrario dat bewijs zou volstaan hebben;

Dat de arresten van 22 juni 1961, 5 april 1962 en 24 september 1963, door verweerster ingeroepen, hiermede evenmin in tegenstrijd zijn;

Overwegende dat de bemerking dat de woorden « op vervolging en benaartstiging van... » enkel de macht verlenen om uitvoeringsdaden te stellen niets afdoet aan de rechtsgevolgen daarvan met betrekking tot het instellen en vervolgen van een geding; dat men inderdaad een onderscheid moet maken tussen de handeling van de beheerraad, die beslist het proces in te spannen in naam van de vennootschap, en de uitvoering van dat initiatief; dat de overweging en de beslissing in voornoemd geval bij de beheerraad blijven; dat echter steeds als uitvoeringsdaden gelden het inleiden van het geding, het dagvaarden, het verschijnen, besluiten, pleiten, ondertekenen van akten, beroep aantekenen, zich in cassatie voorzien, steeds, zo nodig, na nieuwe raadpleging van de beheerraad;

Overwegende dat verweerster ten onrechte onderstreept dat de macht om aanlegger in rechte te vertegenwoordigen uitgesloten blijft; dat, bij voorbeeld, indien aanlegger geen raadsman had aangesteld, hij wel zou mogen verschijnen door zijn twee beheerders, afgevaardigde organen, hetgeen dan wel een vertegenwoordiging in rechte zou betekenen;

Overwegende, ten overvloede, en dit reeds in feite, dat de tekst van de beslissing van de beheerraad van aanlegger van 20 maart 1963 luidt: « Bij toepassing van art. 19 van de statuten verleent de Raad van Beheer bevoegdheid aan de Heren F. Schoeters en K. Kets om namens het Sociaal Fonds bij de rechtbanken op te treden »; dat dit zeer duidelijk is;

Dat de beheerraad het volle recht heeft voor die handelingen de door de statuten toegelaten personen in zijn plaats te stellen, en dat het dan niet meer vereist is dat hij daarnaast nog voltallig zelf handelt en optreedt;

Overwegende dat er dan ook ten onrechte wordt gezegd dat de afgevaardigden noch hoedanigheid, noch macht bezitten;

Dat evenwel het bewijs van de opdracht mag geëist worden;

In feite :

Overwegende dat aanlegger het volledig bewijs levert dat met naleving van al de statutaire voorschriften, de twee voornoemde beheerders regelmatig afgevaardigd zijn geworden;

3°) *Over de stemming in de beheerraad over het pleiten als eiser :*

Overwegende dat de beheerraad door dezelfde beraadslaging van 20 maart 1963 een geldige beslissing genomen heeft, zowel om het rechtsgeding in te stellen als om twee beheerders daartoe af te vaardigen; dat het ging om een regelmatig opgeroepen tweede vergadering op dewelke met gewone meerderheid der aanwezigen mocht gestemd worden;

Dat die beslissing nog bevestigd werd op 11 december 1963 tegenover alle invoerders die voor de jaren 1960 en 1961 niet volledig in regel waren;

Overwegende bijgevolg dat de vordering ontvankelijk is;

Ten gronde.

De Wetgeving op het Sociaal Fonds en de internationale verdragen.

Overwegende dat verweerster drie internationale verdragen of overeenkomsten noemt waarmede, volgens haar, de wet van 28 juli 1962 tot wijziging van de wet van 12 april 1960 tot oprichting van het Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders strijdig is;

1) De Nederlands-Belgisch-Luxemburgse douaneovereenkomst van 5 september 1944, uitgelegd door het Protocol van 14 maart 1947, dat België verbiedt nieuwe douanerechten in te voeren zonder het akkoord van Nederland;

2) het Algemeen Akkoord betreffende de Douanetarieven en de Handel, genaamd G.A.T.T. of General Agreement on Tariffs and Trade, in zijn artikelen 23, 27 en 28;

3) het Verdrag tot Instelling van een Europees Economische Gemeenschap, afgesloten te Rome op 25 maart 1957, goedgekeurd door de wet van 2 december 1957, in het kort genaamd E.E.G.-Verdrag, in het bijzonder in zijn artikelen 9, 12 en 95;

Dat verweerster besluit dat de niet-overeenstemming tussen de door aanlegger ingeroepen wet en de voornoemde verdragen voor gevolg heeft dat de wet nietig, minstens onwettig is, alleszins dat zij geen grond kan uitmaken voor een veroordeling te haren laste;

Overwegende dat verweerster in het beschikkend gedeelte van haar besluiten in het bijzonder het laatste verdrag noemt en dat zij haar argumentatie weinig ontwikkelt omtrent de eerste twee, zodat het onderzoek van het laatste als het voornaamste punt moet beschouwd worden;

Overwegende dat deze opwerping het probleem stelt van *het conflict tussen een door België onderschreven internationale overeenkomst en een belgische interne wet ;*

I.

Overwegende dat het onderzoek naar het bestaan van een tegenstrijdigheid tussen de genoemde rechtsnormen niet mogelijk is zonder vorafgaandelijke oplossing van de vraag, die onmiddellijk rijst, en waarop aanlegger ontkennend antwoordt, of het in de macht van de Belgische rechter valt hierover te oordelen, om op dat oordeel zijn beslissing te grondvesten;

Dat het voormeld onderzoek inderdaad niet enkel vereist dat de rechter er toe mag overgaan, doch ook dat hij desnoods, zoals verweerster het bijkomend vordert, een prejudiciële vraag tot interpretatie van het voornaamste van die drie verdragen mag stellen aan het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen, dat luidens het E.E.G.-

Verdrag van Rome daartoe uitsluitend bevoegd is; dat dit niet denkbaar is indien de tegenstrijdigheid geen reden kan worden om van de interne wet af te wijken;

Dat vermits de beoordeling van de tegenstrijdigheid kan afhangen van de interpretatie van het Verdrag, de rechter het al dan niet bestaan van een tegenstrijdigheid niet eerst kan vaststellen, om dan bij ontkennend antwoord zijn macht om een tegenstrijdigheid op te lossen buiten beschouwing te laten;

II.

Overwegende dat iedereen thans aanneemt dat een verdrag met interne werking dat door de wetgevende macht goedgekeurd is geworden de toepassing van een voordien bestaande interne wet uitsluit, in de mate dat deze ermede tegenstrijdig is; dat het niet een opheffing betekent, daar de Koning, die de verdragen afsluit, geen wet mag opheffen, doch een eenvoudige schorsing van de dwingende kracht van dat deel van de wet (zie Cass. 8 januari 1925, Pas. 1925, I, 101: « arrête les effets de la loi », en commentaar in de Mercuriale van 2 september 1963 van de Heer Procureur Generaal Hayoit de Termicourt, Le Conflit « Traité-Loi interne », J.T. 1963, P. 482, 3e kol. en P. 483);

Dat er echter geen gevestigde rechtspraak blijkt te bestaan omtrent de invloed van een verdrag op een latere interne wet (zie, onder andere, enerzijds Cass. 26 november 1925, Pas. 1926, I, 76 op Beroep Brussel 12 oktober 1962, R.G.A.R. 1964, 7275, en anderzijds Cass. 13 april 1964, Pas. 1964, I, 849; Burg. Rbk. Brussel 8 november 1966, J.T. 1966, p. 685);

Overwegende dat men mag beschouwen dat in ieder geval zekere voorwaarden vervuld moeten zijn om het ontstaan van een conflict mogelijk te maken:

a) het verdrag moet in de interne rechtsorde gelding bekomen hebben door de goedkeuring vanwege de wetgevende macht, of, zoals het tot nog toe in België gedaan wordt, door een goedkeuringswet;

b) daarenboven moet de bekrachtiging of ratificatie geschied zijn, waardoor de Koning het in voege zal hebben gesteld;

c) het moet in België bekend gemaakt zijn geworden;

d) de ingeroepen beschikkingen van het verdrag moeten « self executing » zijn, moeten niet alleen aan de Staten verplichtingen opleggen, doch ook verplichtingen en rechten in de persoon van enkelingen in het leven roepen of, zoals de internationale rechtspraak het uitdrukt, zij moeten directe werking hebben, rechten scheppen ten bate van de justitiabelen, welker handhaving aan de nationale rechters kan worden gevraagd: zie arrest van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen in de zaak Van Gend en Loos, 5 februari 1963, zaak nr. 26/62, R.W. 1962-1963, kol. 1939;

e) het verdrag en de interne wet moeten onverenigbaar zijn;

Overwegende dat de eerste voorwaarde, namelijk de goedkeuring (l'assentiment in de Franse tekst van artikel 68 van de Grondwet), vereist wordt omdat enkel een door de wetgevende kamers goedgekeurd verdrag beschouwd wordt als « equipollens », als een norm waarvan het gezag, op intern gebied, dat van een wet kan evenaren (cf. Mercuriale Procureur Generaal Hayoit de Termicourt van 2 september 1963, R.W. 1963-1964, kol. 73 en 74, 78, 79), omdat de Grondwet in haar artikel 68 die goedkeuring oplegt voor de geldigheid van een verdrag waardoor Belgen persoonlijk gebonden kunnen worden;

Overwegende dat de vierde voorwaarde, het « self executing » karakter, door zekere rechtsleer zelfs als een te strenge beperking wordt beschouwd: zie de leer die besproken wordt in de voetnoot nr 142 door de Heer Procureur Generaal Ganshof van der Meersch, bij zijn mer-

curiale van 2 september 1968, J.T. 1968, p. 493; dat het onderscheid tussen de normatieve, « self executing » beschikkingen van een verdrag, die somtijds een overdracht of een toekenning van bevoegdheid aan internationale gemeenschappen behelzen, en de beschikkingen die enkel aan de Staten verplichtingen opleggen, nochtans in de rechtspraak van de internationale rechtsmachten en instellingen vooralsnog behouden wordt en aldaar als criterium geldt voor het erkennen van aanspraken van enkelingen die zich op verdragen beroepen;

Dat in de huidige stand van het internationaal recht dat onderscheid nog kan aangenomen worden;

Overwegende dat in de definitie van de self executing regel het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in zijn arrest « Van Gend en Loos » van 5 februari 1963 beslist heeft dat een bepaling (artikel 12 van het E.E.G.-Verdrag) die aan een Staat een verplichting oplegt om iets niet te doen, ten andere zonder voorbehoud dat dit in intern recht door enig optreden zou moeten bevestigd worden, rechtstreekse werking kan hebben ten bate van ingezetenen van die staat, al wordt enkel de Staat aangeduid als onderwerp van de verplichting, en al wordt er dus niet uitdrukkelijk enig recht erkend aan ingezetenen;

III.

Overwegende dat, wanneer de nationale rechter zich voor een tegenstrijdigheid bevindt tussen een internationaal verdrag en een latere interne wet om de regel toe te passen « lex posterior derogat priori »;

A. Overwegende dat hij niet staat voor twee wetten, doch voor twee normen van zeer verschillend gehalte en van verschillende aard;

Dat een verdrag, al is het equipollens, en al heeft het dus bindende kracht, geen wet is, op nationaal gebied; dat het niet gemaakt wordt door de wetgevende macht, doch wel door de uitvoerende macht; dat zelfs de goedkeuringswet niet de materiële kenmerken draagt van een wet, daar zij geen rechtsnorm inhoudt, de rechtsnorm zijnde enkel in het verdrag vastgelegd (zie de diepgaande ontleding van het ontstaan en van de inhoud van een verdrag in de mercuriale van 2 september 1968 van de Heer Procureur Generaal Ganshof van der Meersch, J.T. 1968, n.l. blz. 487 en 488; zie ook Conclusies Advokaat-Generaal M. Lagrange vóór het arrest Hof van Justitie Europese Gemeenschappen van 15 juli 1964 in zaak Costa, R.W. 1964-1965, voornamelijk kol. 724, 1ste al.);

Dat het verdrag de Staat verbindt tegenover andere Staten; dat het dus ook de staatsmachten verbindt, inbegrepen de wetgevende macht; dat deze laatste een verdrag niet door een wet mag amenderen, opzeggen noch opheffen, noch zelfs op bindende wijze uitleggen (Rép. prat. dr. Belge, v° Traités internationaux, n° 296 à 302);

Mercuriale Hayoit de Termicourt 1963, R.W. 1963-1964, voornamelijk kol. 79), hetgeen zij wel, en zij alleen, tegenover wetten mag doen (Grondwet, artikel 28); zie ook Cass. 16 januari 1968, J.T. p. 113, en Cass. 12 maart 1968, J.T. p. 290;

Overwegende dat die verbintenissen niet kunnen beperkt worden tot de publiekrechtelijke verhoudingen van de Staat tegenover andere Staten, volgens een te eng geworden dualistische beschouwing van het internationaal recht tegenover het nationaal recht, beschouwing die door de gemeenschapsverdragen en het begrip zelf van de self executing normen voorbijgestreefd is;

Overwegende dat de hoger genoemde rechtsspreuk « les posterior derogat priori » bijgevolg niet op deze twee ongelijke normen kan toegepast worden, en niet kan doen besluiten dat een latere wet afbreuk doet op een vroeger verdrag of dit wijzigt;

B. Dat die regel, die tussen twee wetten geldt, berust

op een vermoeden dat de wetgever door de latere wet de vorige heeft willen wijzigen, en dat indien hij twee tegenstrijdige regelen uitvaardigt, de laatste de sterkste is, daar hij zoniet geen betekenis zou hebben; dat hetzelfde vermoeden niet mogelijk is tegenover een verdrag, dat de wetgever niet vermogt te wijzigen, dat dus zijn volle geldigheid moet behouden, en dat door de rechtbanken moet toegepast worden; dat het dan de latere wet is die moet beschouwd worden als niet vatbaar voor uitvoering, wegens de schending van de internationale wet die uit de uitvoering zou voortvloeien;

C. Overwegende dat de rechter de tegenstrijdigheid geenszins kan oplossen door willekeurig een ander vermoeden aan te nemen, namelijk, dat de wetgever het verdrag niet heeft willen schenden; dat zulk vermoeden nergens in de wet geschreven staat;

Dat de vergelijking met de houding van de rechter tegenover de Grondwet niet opgaat; dat de wetgever, volgens de eed die de leden der beide Kamers afgelegd hebben de Grondwet te zullen naleven (Decreet van 20 juli 1831), wel moet vermoed worden de Grondwet niet te hebben willen schenden; dat hij echter geen eed aflegt ten opzichte van de verdragen; dat geen enkele beschikking van de grondwet de wetgever verbiedt een wet aan te nemen die met een vroeger verdrag onverenigbaar is, zodat de rechter, met de onverenigbaarheid vast te stellen, de grondwettelijkheid van de wet niet onderzoekt (zelfde mercuriale van de Heer Hayoit de Termicourt, R.W. 1963-1964, kol. 79);

Dat dit tweede vermoeden dus ongegrond is;

Overwegende dat, wanneer de Koning een internationaal verdrag bekrachtigt, de formule van de ratificatie eindigt met de belofte het akkoord te zullen doen naleven, volgens vorm en inhoud, zonder toe te laten dat het op enigerlei wijze overtreden wordt; dat de rechter, wiens vonnis namens de Koning moet uitgevoerd worden (Grondwet, artikel 30), en die de aldus in werking gestelde regel van het verdrag moet doen naleven, de Staat niet ertoe mag brengen dezelve te schenden en de tegenover andere Staten afgelegde belofte te miskennen, op grond van een zuiver vermoeden;

Overwegende dat de rechter door het verdrag met interne werking gebonden blijft;

IV.

Overwegende dat er derhalve moet aangenomen worden dat een verdrag niet tot een gans andere rechtsorde behoort dan een interne wet, doch dat het door de rechterlijke macht zowel als door de wetgevende macht moet erkend worden als een regel die hoger staat en die niet voor dezelfde principen moet buigen;

Overwegende dat de eigenschap van hogere regel, die aan een verdrag moet erkend worden, aangenomen wordt, niet enkel in de leer en in de uitspraken van internationale magistraten en van buitenlandse rechtsgeleerden, en in de rechtspraak van het Hoger Hof van het Groot-hertogdom Luxemburg (zie *Cour Supérieure de Justice du Grand-Duché du Luxembourg*, 14 juli 1954, Rev. Crit. de droit international privé, 1955, p. 293), doch ook door hoogstaande belgische magistraten en andere belgische juristen;

Dat zeer positief antwoordt, onder andere, als internationale uitspraak, het arrest van 15 juli 1964 van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen te Luxemburg in de zaak Costa tegen E.N.E.L.: «dat de Staten tegen de rechtsorde, die zij op basis van wederkerigheid hebben aanvaard, niet kunnen ingaan met een later, eenzijdig afgekondigd wettelijk voorschrift»; zie de *eensluitende Conclusies van de Heer Advocaat-Generaal M. Lagrange*, het al in R.W. 1964-1965, kol. 717 en volg., voornamelijk kol. 729, eerste alinea;

Dat dezelfde Heer Maurice Lagrange, thans Staatsraad van Frankrijk, in zijn verslag voor de «*Semaine de Bruges*, 8, 9 et 10 avril 1965», Collège d'Europe, Brugge, De tempel, 1965, blz. 23 tot 26, Chap. I, La primauté du droit communautaire sur le droit national..., schrijft: «...dans les Traités européens, la question se pose autrement, du fait des transferts de compétence... Il ne s'agit pas d'une primauté dans le sens d'une «hiérarchie» entre un droit communautaire prééminent et des droits nationaux subordonnés, mais d'une substitution du droit propre de la Communauté au droit national dans les domaines, où les transferts de compétence ont été opérés; dans ces domaines, c'est désormais la règle de droit communautaire qui s'applique... En définitive, c'est à la primauté de la règle de droit résultant du Traité qu'il faut s'attacher, plutôt qu'à la primauté du droit communautaire.»; zie ook in zelfde uitgave van het College van Europa het verslag van Meester Nicola Catalano, Oud Rechter in het Hof van Justitie E.G., in het hoofdstuk II, blz. 81 en v., n° 15;

Dat bij de discussie over het rapport van de Heer Catalano, de Voorzitter, Professor Pierre Pescatore, van de Universiteit van Luik, thans rechter in het Hof van Justitie E. G., een vragenlijst voorstelde, op dewelke, volgens de notulen van die vergadering, na het antwoord van de Heer Masquelin, Staatsraad, de Heer Dumon, Advocaat-Generaal bij het Hof van Cassatie en Professor aan de Vrije Universiteit van Brussel, Voorzitter van de Internationale Unie der Magistraten, antwoordde met de overtuiging dat zelfs in de afwezigheid van uitdrukkelijke grondwettelijke beschikking in belgisch recht, het mogelijk is een oplossing te vinden aan het probleem der verhoudingen tussen internationaal en nationaal recht, op grond van de constitutionele beginselen, van de machten en plichten van de wetgevende en uitvoerende machten, en op grond van de grondwettelijke zending van de hoven en rechtbanken; dat hij de mening uitdrukte dat een nationale wet die een beschikking van de Europese Verdragen schendt ongeoorloofd is, dat zij geen uitwerking in rechte kan hebben, en dat het aan de rechterlijke macht behoort daaruit de juridische gevolgen te trekken; dat de wetgevende macht daardoor een bestaande regeling miskent in een vak over hetwelk zij voordien zelf beslist heeft geen macht te behouden (blz. 91 en v. van zelfde uitgave); zie ook W. Van Gerven, Buitengewoon Docent aan de rechtsfaculteit te Leuven, Overzicht van de wetgeving, de rechtspraak en de rechtsleer, Europees Recht, in: Tijdschrift voor privaatrecht, 1964, nr. 4, blz. 589 en volg., en voornamelijk blz. 775 tot 778, nr. 208-210);

Dat de Internationale Unie der Magistraten in haar Commissie voor internationaal recht, derde vergadering, Luxemburg 12-13 maart 1964, resoluties aannam die tot hetzelfde besluit komen (Rechtskundig Weekblad, 1964-1965, kol. 1573 en volg.);

Dat een interessante overweging over de erkenning door ieder Lid-Staat van de verplichting van zijn rechtsmachten om de toepassing van de beschikkingen van het Verdrag te verzekeren als volgt uitgedrukt werd door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in dezes arrest van 5 februari 1963 in de zaak Van Gend & Loos tegen Nederlandse Administratie der belastingen (zaak 26/62): «... dat bovendien de opdracht aan het Hof van Justitie, om door middel van artikel 177 de eenheid in de uitlegging van het Verdrag door de nationale gerechten te verzekeren, bewijst dat de Staten ervan uit zijn gegaan, dat de gelding van het gemeenschapsrecht door hun ingezetenen voor deze gerechten kan worden ingeroepen.»; dat het Hof daaruit afleidt dat zekere schikkingen «directe werking» hebben; dat deze redenering echter tevens geldt om te bewijzen dat de Staten zelf aangenomen hebben dat hun nationale gerech-

ten op de toepassing van die directe werking mogen en moeten waken ;

Dat de Heer P. H. Teitgen, Professor in de Faculté de droit et des sciences économiques de Paris, en directeur van de Centre universitaire d'études des Communautés européennes, in zijn betoog tijdens de voordrachtencyclus in het Instituut voor Europese studiën van de Universiteit te Brussel, volgens het verslag van de Heer Jean-Victor Louis in het Journal des Tribunaux, 1966, p. 647 en 648, ook meent dat er geen vraag over een « primauté » van het gemeenschapsrecht moet gesteld worden, dat de nationale en communautaire rechtsorden niet de ene boven de andere staan, doch gelijklopend zijn, dat de beide regelen niet tegelijkertijd kunnen toegepast worden, en dat de nationale rechter moet onderzoeken of de behandelde stof al dan niet het voorwerp heeft uitgemaakt van een overdracht van bevoegdheid aan de gemeenschap ; dat het verwerpen van een nationale norm, zelfs van wetgevende oorsprong, niet neerkomt op het nazien van de grondwettelijkheid van een wet ; zie ook de studie van de Heer Jan De Meyer, « Onvoltooide beschouwingen bij sommige aspecten van het Verdrag tot oprichting van een Europese gemeenschap voor kolen en staal » in het R.W., 1951-1952, kol. 385, en voornamelijk kol. 400, waarin de schrijver stelt dat ofschoon onze Grondwet noch expliciet noch impliciet de voorrang van het internationale recht op het intern recht erkent, dat stilzwijgen hoegeenaamd niet betekent dat zij die voorrang uitsluit ;

Dat, wat de houding van de rechter in België betreft, veelzeggend is, alhoewel schijnbaar negatief, het besluit van de Heer Professor S. Marcus-Helmons (Le droit communautaire et les droits nationaux des Etats membres, in « Annales de droit et de sciences politiques », t. XXIV, n° 3, van 1964, blz. 154), waar deze schrijft : Une évolution en faveur de la primauté du traité semble se dessiner de plus en plus. Mais en attendant qu'une telle solution soit officiellement homologuée par le Parlement ou par la Cour de cassation, le juge belge devra — à notre avis — s'en tenir aux principes traditionnels énoncés plus haut. » ; dat het inderdaad niet negatief is, vermits het Hof van Cassatie precies de Belgische rechter bij uitstek is ; dat de schrijver het dus mogelijk acht dat een Belgische rechtsmacht de besproken oplossing toepast ; dat het Hof anderzijds niet in eerste aanleg oordeelt, zodat wanneer het een oplossing homologeert, het steeds is nadat een lagere rechtsmacht dezelfde heeft moeten hetzij verwerpen, hetzij, overeenkomstig de gezagvolle meningen waarop die oplossing steunt, aannemen ;

Dat in het bijzonder in België van het grootste belang zijn de reeds hierboven vermelde Mercurialen ;

Dat namelijk in de eerste, van de Heer Procureur-Generaal Hayoit de Termicourt in 1963, te lezen staat (R.W. 1963-1964, kol. 79 en kol. 84) « dat het verdrag noch door zijn oorsprong, noch ten aanzien van zijn opzegging tot het soevereine gebied van de nationale wetgever behoort ; het blijft waar, dat de self executing beschikkingen van een verdrag, ook al was dit geen institutioneel verdrag en stelde het geen sancties vast, door de rechterlijke instanties dienen te worden toegepast... Wat daarentegen de verdragen van Parijs en van Rome aangaat, brengt het karakter zelf der communautaire wet thans reeds de oplossing van het conflict met zich. » ; zie nog het commentaar en de toetreding van de Heer M. Waelbroeck, Professor aan de Vrije Universiteit te Brussel en directeur van de juridische navorsingen van het Instituut voor Europese studiën der brusselse Universiteit, in het werk : « Le juge national et le droit communautaire », waarvan hij het hoofdstuk schreef over : « Le juge belge et le droit communautaire », blz. 33 tot en met 38, waarin hij zelfs verder gaat en het principe uitbreidt tot de verdragen die niet self executing zijn ;

Dat in de tweede Mercuriale, deze van de Heer Procureur-Generaal Ganshof van der Meersch in 1968, opgemerkt wordt : « La finalité et la nature spécifique du droit communautaire n'interdisent-ils pas que l'on puisse lui opposer judiciairement un texte de droit interne quelconque, à peine de lui voir perdre, par le fait même, son caractère communautaire, qui est à la fois son principe et sa raison d'être ? » (noot n° 142, in Journal des Tribunaux, 1968, p. 493) ; en verder (blz. 494) : « L'ordre juridique international et l'ordre juridique de l'Etat ne sont pas séparés, mais doivent être considérés comme des sphères de l'ordre juridique général. Ce sont des aspects subjectifs d'un ordre juridique unique. Le droit ne peut être qu'un, à peine de ne pas être » ;

Overwegende dat er bijgevolg wel moet onderzocht worden of de Belgische wet onverenigbaar is met internationale verdragen ;

Over de punten van onverenigbaarheid tussen de wet en de verdragen.

Overwegende dat het hier past het voorwerp van dit geding te situeren ;

Dat het een eis betreft die het Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders, openbare instelling, dus organisme van publiek recht, tegen een invoerder van ruwe diamant in België richt, tot betaling van een bijdrage bestemd om het Fonds te spijzen, waarmede bijkomende sociale voordelen dienen verschaft te worden aan de diamantarbeiders, te weten : aan de arbeiders die ruwe diamant tot sierdiamant verwerken ; dat volgens de statuten van het Fonds (Kon. Besl. 21 november 1960, art. 2) het gaat om de uitbetaling van het dubbel verlofgeld voor de tweede week ;

Dat het Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders opgericht is geworden door de wet van 12 april 1960, gewijzigd door de wet van 28 juli 1962, waarvan artikel twee luidt : « Dat Fonds heeft tot opdracht het financieren, het toekennen en het uitbetalen van bijkomende sociale voordelen aan de diamantarbeiders. » ; artikel twee bis (ingevoerd door de wet van 28 juli 1962) : « Alle personen, die ruwe diamant invoeren, zijn gehouden tot betaling van een bijdrage, bestemd om het Sociaal Fonds toe te laten de opdracht te vervullen, waarmede het door artikel 2 belast is. Het bedrag van de door deze personen verschuldigde bijdrage is gelijk aan 1/3 % van de waarde van de door hen ingevoerde ruwe diamant. »

« De Koning kan evenwel vrijstelling van deze bijdrage verlenen, wanneer de in vorig lid bedoelde diamant een waarde van 300 frank per karaat niet overschrijdt, of wanneer die diamant uit Nederland wordt ingevoerd binnen de perken van het ruilakkoord tussen de Belgische en Nederlandse diamantnijverheden. » ;

Dat verweerster stelt dat die wet strijdig is met door België afgesloten internationale overeenkomsten, terwijl aanlegger dit ontkent ;

Nederlands - Belgische - Luxemburgse douaneovereenkomst van 5 september 1944, uitgelegd door het Protocol van 14 maart 1947, die aan België verbiedt nieuwe douanerechten in te voeren zonder het akkoord van Nederland ;

Verdrag van 3 februari 1958 tot instelling van de Benelux-Economische Unie (goedgekeurd door de wet van 20 juni 1960), waarvan het artikel 11 bepaalt dat, voor wat betreft de koopwaren afkomstig van of bestemd voor derde landen, de invoer- en accijnsrechten, evenals alle andere belastingen, taxen of welkdanige afhoudingen ook, te innen ter gelegenheid van de invoer, uitvoer of transit, het voorwerp moeten uitmaken van gemeenschappelijke tarieven met dezelfde heffingsvoet ;

Overwegende dat verweerster, zoals hoger gezegd, niet veel uitleg verschaft over de beweerde overenigbaarheid tussen de gewraakte wet en deze verdragen, evenmin als het hiernavolgend akkoord ;

Dat het te betwijfelen valt dat de ingeroepen bepalingen rechtstreekse werking hebben, daar de invoering van nieuwe rechten of afhoudingen niet onvoorwaardelijk verboden wordt, vermits een akkoord van de partner, na onderhandelingen, volstaat om uitzonderingen toe te laten;

Overwegende dat het alleszins gewenst is de beslissing op dat punt voor te behouden om gebeurlijk samen te worden onderzocht en bij de eindbeslissing behandeld te worden met de vraag omtrent het hiernagenoemd verdrag E.E.G., over hetwelk verweerster hoofdzakelijk pleit, en dat een prejudicieel geschil doet ontstaan;

Algemeen akkoord betreffende de Douanetarieven en de Handel, 1947; G.A.T.T. (General Agreement on Tariffs and Trade), artikelen 23, 27 en 28, volgens dewelke, wanneer het toegepaste recht gewijzigd wordt, nieuwe onderhandelingen moeten plaats vinden;

Overwegende dat het niet blijkt dat dit akkoord het voorwerp heeft uitgemaakt van een goedkeuring door de wetgevende kamers;

Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, afgesloten te Rome op 25 maart 1957 (E.E.G. verdrag) goedgekeurd door de wet van 2 december 1957;

Overwegende dat artikel 9 van het Verdrag E.E.G. luidt: «1. De gemeenschap is gegrondvest op een douane-unie welke zich uitstrekt over het gehele goederenverkeer en welke zowel het verbod medebrengt van in- en uitvoerrechten en van alle heffingen van gelijke werking in het verkeer tussen de Lid-Statens onderling als de invoering van een gemeenschappelijk douanetarief voor hun betrekkingen met derde landen.

2. De bepalingen van hoofdstuk 1, eerste afdeling (...waaronder art. 12...), en van hoofdstuk 2 van deze titel zijn van toepassing op de produkten welke van oorsprong zijn uit de Lid-Statens alsook op de produkten uit derde landen welke zich in de Lid-Statens in het vrije verkeer bevinden.»;

Overwegende dat artikel 12 luidt: «De Lid-Statens onthouden zich ervan onderling nieuwe in- en uitvoerrechten of heffingen van gelijke werking in te voeren en de rechten en heffingen te verhogen welke zij in hun onderlinge handelsbetrekkingen toepassen.»;

Dat artikel 95 luidt: «De Lid-Statens heffen op produkten van de overige Lid-Statens, al dan niet rechtstreeks, geen hogere binnenlandse belastingen van welke aard ook dan die welke, al dan niet rechtstreeks, op gelijksoortige nationale produkten worden geheven.

«Bovendien heffen de Lid-Statens op de produkten van de overige Lid-Statens geen zodanige binnenlandse belastingen, dat daardoor andere produkten zijdelings worden beschermd.

«Uiterlijk aan het begin van de tweede etappe zullen de Lid-Statens de bepalingen die bij de inwerkingtreding van dit Verdrag bestaan en strijdig zijn met bovengenoemde regels afschaffen of herzien.»;

A. Overwegende dat er geen betwisting rijst over de vaststelling dat het Verdrag van Rome goedgekeurd, bekrachtigd en bekend gemaakt is geworden;

B. Overwegende dat, in tegenspraak met verweerster, aanlegger stelt dat artikelen 12 en 95 van het Verdrag geen normatieve beschikkingen uitmaken, geen directe werking hebben;

Overwegende dat die beschikkingen weliswaar aan de Staat een verplichting opleggen om iets niet te doen, namelijk geen nieuwe of hogere rechten in te voeren, benevens een verplichting om iets te doen, namelijk de bestaande rechten af te schaffen; dat hier het eerste alleen ter sprake is;

Overwegende dat er echter moet aangenomen worden,

met het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, onder andere in zijn voornoemd arrest van 5 februari 1963 in de zaak nr. 26/62, Van Gend & Loos, dat de omstandigheid dat deze bepalingen de Lid-Staat aanduiden als onderwerp van de verplichting zich te onthouden, niet meebrengt dat hun ingezetenen daaraan geen rechten zouden kunnen ontleenen;

Dat alhoewel het Hof artikel 12 van het Verdrag in voornoemd arrest op grond van de voorgaande overweging en van andere overwegingen reeds geïnterpreteerd heeft als hebbende onmiddellijke werking als intern recht, het nuttig voorkomt, ter gelegenheid van het prejudicieel geschil, waarin vragen betreffende artikelen 9 en 95 en andere vragen tot interpretatie van artikel 12 zullen gesteld worden, het Hof opnieuw te raadplegen, des te meer daar aanlegger betwist dat een arrest van het Hof, in een andere zaak geveld, gezag van rechterlijk gewijsde bezit in België;

Dat niets belet de vraag opnieuw te stellen (zie arrest van het Hof van Justitie van 27 maart 1963 in de zaak N.V. Da Costa en Schaake en anderen, Rechtsk. weekblad 1962-1963, kol. 1943);

C. Overwegende dat, om een onverenigbaarheid tussen de wet van 12 april 1960, gewijzigd door deze van 28 juli 1962, en het Verdrag van Rome vast te stellen, het nodig is na te gaan of de bijdrage, die de wetten aan de invoerders van ruwe diamant hebben opgelegd, en de rechten, heffingen of belastingen, waarvan sprake is in het Verdrag, onder eenzelfde begrip kunnen vallen;

Dat verweerster stelt dat de Belgische wet in werkelijkheid een douanerecht in het leven roept, omdat de geëiste betaling moet geïnd worden ter gelegenheid van de invoer, lastens de invoerder; dat zij berekend wordt op de waarde van de koopwaar, in wiskundige verhouding daarmede, zodat de invoerder er rekening mede kan houden in de bepaling van zijn prijzen, en daardoor de last ervan kan doen dragen door de kopers, zonder onderscheid te maken naar de omstandigheid dat de koopwaar al dan niet voor verbruik bestemd is; dat, volgens haar, iedere heffing bij de invoer moet beschouwd worden als een douanerecht, minstens een vergunningsstaks of een indirecte belasting, of alleszins als een heffing met gelijke werking; verder, dat de essentiële werking van zulke heffing bestaat in het eenzijdig belasten van geïmporteerde goederen en dat de mate waarin de goederen belast worden evenmin een rol speelt als de wijze waarop de rechten geheven worden (Conclusies van de Heer Advokaat Generaal K. Roemer bij het arrest van het Hof van Justitie van 14 december 1962);

Dat aanlegger daarentegen voorhoudt dat het in artikel 12 en in artikel 95 van het Verdrag duidelijk gaat om verschillende soorten heffingen, waarvan de bestemming echter dezelfde is, namelijk de verrijking van de nationale Schatkist, en waarvan ook het doel steeds hetzelfde is, namelijk openbare uitgaven te bekostigen, kenmerken die noodzakelijk zijn om te kunnen spreken over belastingen of taksen; dat die heffingen daarom tot het publiek recht behoren; dat integendeel de bijdragen voor het Sociaal Fonds nooit de Schatkist bereiken, doch alleen ten goede komen aan een speciaal fonds, om aan particulieren sociale voordelen te verstrekken; dat zij tot de sfeer van het privaatrecht behoren; dat de wijze waarop de bijdragen berekend of geïnd worden niets afdoet van het eigen doel en karakter ervan; dat men, volgens eiser, enkel en alleen dient te onderzoeken of de heffing een fiscaal doel of een fiscaal gevolg heeft, om te weten of zij onder de beschikkingen van het Verdrag vallen; dat er steeds een ontlasting van de Staatskas moet aanwezig zijn;

Dat aanlegger verder betoogt dat de wet op het Sociaal Fonds geen enkele discriminatie doet ontstaan en geen enkel protectionistisch doel, nevenbedoeling of uitwerking

heeft; dat de restricties die artikelen 9 en 12 van het Verdrag willen verbieden enkel deze zijn, die het vrije verkeer van goederen in de weg staan in voorwaarden die discriminatoir zijn tussen de onderhorigen van de Lid-Staten; dat artikel 95, volgens aanlegger, artikel 12 kan helpen interpreteren, waar het spreekt van belastingen die hoger zijn dan degene die de nationale producten belasten; dat deze belastingen moeten beschouwd worden uit het oogpunt van hun economische invloed;

Overwegende dat de argumentatie van verweerster niet van alle grond ontbloomt is; dat de vraag open blijft of een invoerrecht of heffing van gelijke werking noodzakelijk al de kenmerken van een fiskale belasting moet dragen; dat een interpretatie van het Verdrag van Rome nodig is om op die vraag te kunnen antwoorden, en onder andere om te bepalen of de bedoelde heffingen enkel deze zijn, die de Schatkist verrijken of ontlasten, ofwel al degene, die de Staat oplegt ter gelegenheid van de invoer, ongeacht hun fiscaal, hun administratief of hun sociaal doel; verder om te bepalen of de aard van de heffing beslissend is, ofwel voornamelijk de werking ervan; of nog, om te weten of de gelijke werking bestaat in het doel dan wel in de resultaten, en of deze resultaten moeten beoordeeld worden ten aanzien van de bestemming van de geïnde gelden of voornamelijk ten aanzien van het vrije verkeer der goederen; eindelijk, om te kunnen zeggen of de belemmering van het vrije verkeer, dat het Verdrag beoogt te verbieden, steeds veronderstelt, en dit zowel volgens artikel 12 als volgens artikel 95, dat het gewraakt recht discriminatoir en protectionnistische gevolgen heeft, en of geen belemmering denkbaar is indien er geen mededinging van een nationale productie ontmoet kan worden;

Overwegende dat, wat de aard en het doel van de douanerechten betreft, de rechtsleer overigens erkent dat er een grote verscheidenheid bestaat; dat het ene een fiscaal inkomen beoogt, het andere de handelspolitiek moet bevorderen, het andere nog de kosten van een administratieve vergunning dekt, of een statistiek mogelijk maakt;

Dat een sociaal fonds, door de Staat als openbare instelling opgericht, niet in het bijzonder tot het privaat recht behoort;

Dat het niet in de essentie van een sociale inrichting ligt dat de werking ervan buiten alle tussenkomst van de Schatkist verzekerd wordt; dat er voorbeelden van het tegendeel bestaan, onder andere in zake ouderdomspensioenen voor arbeiders van de privé sector, en verzekering van de medische zorgen;

Overwegende dat de Belgische Regering zelf, in de persoon van de Minister van Economische Zaken, in een brief van 4 juli 1960 aan de Voorzitter van «Diamond Office» te Antwerpen de stelling bijtrad volgens dewelke het toen slechts ontworpen recht bij de invoer strijdig zou zijn met voornoemde internationale verdragen; en dit, na de stichting van het Sociaal Fonds, dat door bedoeld recht zou gespijsd worden; dat hij nochtans hieraan toevoegde dat de ontworpen bijdrage eerder als een interne heffing moest behandeld worden, die niet tegen de internationale verdragen zou indruisen;

Overwegende dat, wat de belemmering van het vrije goederenverkeer betreft, er niet mag vergeten worden dat artikel 9 niet alleen een verbod voorziet van alle invoerrecht, hetgeen zal verwezenlijkt worden door de onthouding van alle nieuwe taxatie, en de geleidelijke afschaffing van de bestaande rechten, luidens artikelen 12 en 13, doch ook de invoering van een gemeenschappelijk douanetarief voor de betrekkingen der Lid-Staten met derde landen; dat men dus het onvoorwaardelijk verbod in artikel 12 in het licht van die laatste beschikking van artikel 9 zou kunnen interpreteren en daardoor aannemen dat, wanneer een nieuwe heffing ingevoerd wordt die zowel in de onderlinge betrekkingen geldt als in de extra-commu-

nautaire betrekkingen, het verbod niet beperkt wordt tot de onderling discriminatoire belastingen;

Overwegende dat het gezagsargument van aanlegger door een redenering a contrario zou kunnen te niet gedaan worden, waar hij zich beroept op de conclusies van de heer Advokaat Generaal Lagrange en op het daarop geveld arrest van het Hof van Justitie van 15 juli 1964 in de zaak nr. 6/64, Costa tegen E.N.E.L. om te zeggen dat artikelen 9 en 12 enkel deze rechten verbieden, die een discriminatoir karakter vertonen tussen de onderdanen van de Lid-Staten, wat de voorwaarden van voorziening en afzet betreft;

Dat die conclusies en dat arrest inderdaad steunen op het feit dat die bewoordingen in artikel 37, dat zij beogen te interpreteren, voorkomen; dat er dan moet onderstreept worden dat artikel 9 en artikel 12 die woorden niet inhouden en dat het verbod aldaar niet geassocieerd wordt met een dergelijke beperking, doch in absolute termen uitgedrukt wordt;

Dat het dus nodig is een beslissing daarover aan het Hof van Justitie te vragen, en dat het voortvarend zou zijn de affirmatie aan te nemen dat de redenering zowel voor artikel 9 en 12 geldt als voor artikel 37, dat uitsluitend de monopolies betreft;

Overwegende dat er anderzijds een verschil merkbaar is tussen het volstrekt verbod dat artikel 12 oplegt betreffende iedere nieuwe heffing in de onderlinge betrekkingen tussen de Staten, enerzijds, en het verbod, in artikel 95, over het heffen van binnenlandse belastingen op producten van andere Lid-Staten, enkel indien deze hoger zijn dan die welke op gelijksoortige nationale produkten worden geheven, anderzijds; dat daarom ook een interpretatie nodig is van de draagwijdte van artikel 12;

Overwegende dat, zoals het onderlijnd wordt door de Heer Yves van de Mernsbrughe, Lector aan de Universiteit te Leuven, in zijn studie getiteld «La mise en œuvre des dispositions du traité de la C.E.E. relatives à la libre circulation des marchandises», in Cahiers de droit européen, 1966, nr. 1, blz. 41, het Hof van Justitie het principe van «stand still» geïnterpreteerd heeft in een brede zin, en ook het begrip van «heffing met gelijke werking», al worden nog arresten geciteerd die spreken van gelijksoortig nationaal product;

Overwegende dat de huidige betwisting weliswaar een eigen aspect vertoont, daar het bezwaar geopperd wordt door particulieren, invoerders van een grondstof, in casu ruwe diamant, die menen benadeeld te worden door hun eigen regering, en dit, zonder te kunnen aantonen dat een voortbrenger van een gelijkaardige grondstof, binnen de grenzen van de Staat die de gewraakte maatregel nam, bevoordeligd of beschermd wordt, vermits de Belgische bodem geen diamant oplevert;

Dat nochtans deze invoerders wel kunnen beweren dat zij benadeeld worden, doch dan tegenover hun mededingers in andere Lid-Staten, die niet getroffen worden door de kwestieuze heffing; dat zij ook kunnen menen dat de industriëlen van hun land op kosten van de invoerders bevoordeligd worden tegenover deze van andere Lid-Staten, daar de diamantfabrieken in België daardoor ontlast worden van een deel van de opoffering die zij zouden moeten doen indien, zoals in schier al de andere vakken, zij de sociale voordelen voor hun arbeiders moesten helpen financieren; dat de weerslag van de heffing inderdaad niet geheel door hen wordt gevoeld, langs de prijsverhoging van hun aankopen bij de invoerders om, vermits, onder andere, de industriediamant, die een niet te onderschatten deel van de invoer vertegenwoordigt, en die niet door hun arbeiders bewerkt wordt, noch door henzelf gekocht of verkocht wordt, ook belast wordt, volgens de wijze op dewelke de Regering de wet uitlegt en toepast; dat de industriediamant waarden bereikt die tot meer dan

2.000 frank per karaat gaan en die in vele gevallen rondom de prijs van 700 frank liggen; dat er wordt voorgehouden dat meer dan de helft van de gedolven diamant niet verwerkt wordt tot sierdiamant, doch zijn uiteindelijk gebruik vindt in de industrie, hetgeen weliswaar de afval van de fabricatie van sierdiamant zal insluiten;

Dat, wanneer men zegt dat er geen gelijksoortige grondstof in België gedolven wordt, hetzelfde moet gezegd worden van de andere Lid-Staten van de E.E.G., waaruit ruwe diamant in België ingevoerd wordt; dat België echter ook ruwe diamant uitvoert, weliswaar dan reeds met de heffing belast, die de ongelijkheid schept en het vrije goederenverkeer in die mate belemmert, doch niet in het voordeel van België;

Dat de vraag dan rijst of het Verdrag enkel de bescherming van de andere Lid-Staten of van hun ingezetenen beoogt tegen handelingen van de beschouwde Lid-Staat, ofwel de bescherming van al de ingezetenen van de gemeenschap tegen de afbreuken op de regel, reden waarom de directe werking erkend wordt; bijgevolg, of de inhoud van de regel naar deze of gene opvatting moet worden uitgelegd;

Dat de regel van onvoorwaardelijkheid verbodt van nieuwe heffingen in artikel 12 misschien ook in het licht van de regel van artikel 13 kan beschouwd worden; dat deze regel overeenkomstig artikel 9, paragraaf 1, de afschaffing van alle invoerrechten voorziet, waarvoor artikel 12 slechts een eerste stap is, doch daarom niet minder streng;

Overwegende dat het, wederom, noodzakelijk is die beschouwingen aan het oordeel van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen te onderwerpen.

Om deze redenen :

Alle andere of strijdige besluiten als ongegrond of als voorbarig van de hand wijzend,

Verklaren het exploit van rechtsingang geldig en de vordering ontvankelijk;

Zeggen dat er aanleiding toe bestaat, alvorens verder ten gronde recht te doen, een prejudiciële beslissing te vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, zetelende te Luxemburg, betreffende de uitlegging van de hierna vermelde of andere artikelen van het Verdrag tot instelling van een Europese Economische Gemeenschap, afgesloten te Rome op 25 maart 1957 en goedgekeurd door de wet van 2 december 1957, en dit, bij toepassing van artikel 177 van het Verdrag en van artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie;

Schorsen bijgevolg tot zover de huidige procedure;

Verzenden naar het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen de vraag om een prejudiciële beslissing, bij toepassing van artikel 177 van het Verdrag van Rome van 25 maart 1957, tot uitlegging, onder andere, van de hierna te noemen artikelen van dat verdrag en van alle artikelen die het Hof zou achten van toepassing te zijn, rekening houdend met de hierboven uiteengezette rechtsfeiten in verband met het aangehaald artikel twee bis van de Belgische wet van 12 april 1960, gewijzigd door de wet van 28 juli 1962:

1°) Artikelen 9, 12, 13, 18 en 95 over de vraag:

a) of in die artikelen of in enige onder deze, en desgevallend dewelke, de bedoelde rechten of heffingen van gelijke werking al de kenmerken moeten dragen van een fiskale belasting;

b) of de bedoelde rechten of heffingen enkel deze zijn, die de Schatkist verrijken of ontlasten, ofwel in het algemeen al degene die een Lid-Staat ter gelegenheid van de invoer oplegt, ongeacht hun fiscaal, hun administratief of hun sociaal doel;

2°) Zelfde artikelen, over de vraag of de aard van de

heffing beslissend is, ofwel voornamelijk de werking ervan;

3°) Zelfde artikelen, over de vraag of de gelijke werking bestaat in de gelijkheid van doel ofwel van resultaten van de heffing;

4°) Zelfde artikelen, over de vraag of de resultaten, desgevallend, moeten beoordeeld worden ten aanzien van de bestemming der geïnde gelden ofwel van de invloed op het vrij verkeer der goederen;

5°) a) artikelen 9 en 12, over de vraag of de belemmering van het vrij goederenverkeer steeds veronderstelt dat het geheven recht discriminatoire of protectionnistische gevolgen heeft;

b) zelfde artikelen, over de vraag of geen belemmering denkbaar is zonder mededinging van een nationale productie;

c) artikel 12, in verband met artikelen 9 en 18, over de vraag of een nieuwe heffing die de invoer uit alle vreemde landen treft steeds verboden wordt, als zijnde van aard om de volgens artikelen 9 en 18 van het Verdrag nagestreefde doeleinden, namelijk de invoering van een gemeenschappelijk douanetarief in de betrekkingen der Lid-Staten met derde landen, en de verlaging van de rechten tot onder het algemeen peil, in de weg te staan, zodat bij zulke heffing het al dan niet discriminatoir karakter geen rol speelt;

d) artikelen 9 en 12 in vergelijking met artikel 37, over de vraag of het onderscheid, dat in artikel 37 gemaakt wordt tussen de monopolies die al dan niet een discriminatie tussen de onderdanen van de Lid-Staten, wat de voorwaarden van voorziening en afzet betreft, voor gevolg hebben, ook moet gemaakt worden betreffende de in artikelen 9 en 12 bedoelde rechten of heffingen;

e) artikelen 9 en 12 in verband met artikel 95, over de vraag of het verbod, dat in artikel 9 en 12 opgelegd wordt volsterker is dan datgene, dat artikel 95 oplegt, en namelijk of het geen onderscheid maakt naargelang de beschouwde rechten al dan niet hoger zijn dan die welke op nationale producten worden geheven;

f) artikel 12 in verband met artikelen 9 en 13, over de vraag of artikel 12 als een eerste stap kan beschouwd worden om het doel van artikelen 9, paragraaf 1, en 13 te bereiken, en als dusdanig in even algemene zin moet opgevat worden;

6°) Artikelen 9 en 12, over de vraag of, bij de beoordeling van de door het Verdrag bestreden belemmering van het vrij goederenverkeer, enkel het nadeel van de andere Lid-Staten of van hun ingezetenen in aanmerking kan komen, ofwel ook het nadeel van al de ingezetenen van de Gemeenschap, hierin begrepen deze van de Lid-Staat die de beschouwde maatregel neemt, al ware het door de grotere mededinging vanwege ingezetenen van andere Lid-Staten; of alsdan de inhoud van het verbod naar het antwoord op die vraag mag uitgelegd worden;

Verzoeken het Hof van Justitie Ons zijn beslissing te willen laten kennen;

Gelasten de Hoofdgriffier van dit rechtsgebied met de overmaking bij aangetekende zending van een echt verklaard afschrift van dit vonnis aan de Heer Griffier van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, Siège de la Cour de Justice des Communautés européennes, te Luxemburg;

Behouden de kosten voor;

Verlenen aan verweerster akte ervan, dat zij zich het recht voorbehoudt te besluiten wat betreft de grond van de zaak naar intern Belgisch recht, en dat zij het geding in ieder van zijn onderdelen schat op vijftigduizend frank om te voldoen aan de wetten op de aanleg;

Verlenen aan aanlegger akte ervan, dat hij akkoord gaat om dezelfde schatting te doen.

VREDEGERECHT TE LOKEREN

3 november 1967.

Rechter : M. Meert.

Advocaten : Mrs. Snoeck en De Vliegheer.

Huur van handelshuizen. — Herziening van de huur. — Ook mogelijk tijdens de periode van hernieuwing. — Basis voor de herziening.

Voor een handelshuur die was ingegaan op 1-8-1952 en tegen dezelfde voorwaarden hernieuwd was met ingang van 1-8-1961, wordt voor de periode vanaf 1-8-1967 voor de eerste maal de herziening van de huurprijs gevraagd. De huurder verzet zich daartegen met de bewering dat de mogelijkheid van aanpassing niet in het contract bedongen was.

Het recht dat art. 6 van de wet van 30 april 1951 aan beide partijen toekent om, bij het verstrijken van elke driejarige periode de herziening van de huurprijs te vragen, geldt zowel tijdens de aanvankelijke negen jaar als voor de hernieuwde huurovereenkomst.

Om te beoordelen of ten gevolge van nieuwe omstandigheden de normale huurwaarde ten minste 15 % hoger of lager is, moet ten deze als referentie de huurprijs van de aanvankelijke overeenkomst genomen worden.

Roels t./ N.V. Brouwerij Chevalier Marin.

Overwegende dat de rechtsvoorgangers van aanleggers het woonhuis-café te Lokeren, Oude Bruglaan 58, genaamd « Café 't Oud Veerhuis » met ingang 1 augustus 1952 aan verweerster in huur gegeven hebben, mits een jaarlijkse huurprijs van 20.000 fr. ; dat partijen het er over eens zijn dat bij het einde van de eerste negenjarige periode, n.l. op 1 augustus 1961, huurhernieuwing intrad voor zelfde periode en aan zelfde voorwaarden ;

Overwegende dat aanleggers bij aanbevolen schrijven d.d. 29 mei 1967 om het akkoord van verweerster verzochten om de jaarlijkse huurprijs met ingang van 1 augustus 1967 op 36.000 fr. te brengen ;

Dat zij de herziening in rechte aanvroegen bij voormeld exploit d.d. 30 juni 1967, gezien de weigering van verweerster, die thans nog voorhoudt dat de huurprijs tot en met 31 juli 1970 ongewijzigd dient te blijven, gezien de aanpassing van de huurprijs niet voorzien werd in de aanvankelijke overeenkomst, evenmin als bij de huurvernieuwing, daar deze tot stand kwam ingevolge het onbeantwoord laten door de verhuurders van een regelmatige en tijdige aanvraag tot hernieuwing ;

Overwegende dat de wetgever, die gewild heeft dat voor langdurige huurcelen de vrijwillig bedongen huurprijs noch voor de ene, noch voor de andere partij, nadeel zou berokkenen, bij artikel 6 der wet van 30 april 1951, voor beide partijen de mogelijkheid voorzien heeft herziening van de huurprijs aan te vragen, op het einde van elke driejarige periode (Reyntjens et Van Reepinghen - Précis de propriété commerciale, 113) ; dat zulks zowel tijdens de aanvankelijke negen jaar, als tijdens de hernieuwde huurovereenkomst geldt (A.P.R. Huur van Handelshuizen, 43) ;

Overwegende dat uit de elementen der zaak blijkt dat partijen zich noch bij de aanvankelijke overeenkomst, noch nadien, door enig beding hebben verzet tegen de gebiedende bepaling van artikel 6 van voormelde wet ;

Overwegende dat, vermits zij slechts kan ingesteld worden tijdens de laatste drie maanden van de lopende driejarige periode, de vordering, terzake ingesteld tussen 30 april en 31 juli 1967, tijdig en regelmatig is ;

Overwegende dat partijen enkel de herziening van de vrijwillig bedongen huurprijs kunnen aanvragen, indien

de normale huurwaarde een schommeling ondergaat van 15 % (A.P.R. loc. cit. 43 ; De Page n° 785 bis, 3° ; Tschoffen et Dubru n° 53-B ; Kluyskens-De Contracten n° 254 ter), ingevolge objectieve omstandigheden, die zich voordoen na het afsluiten der overeenkomst ;

Dat vermits deze schommeling geldt ten overstaan van de in de huurovereenkomst of ter gelegenheid van de laatste herziening bedongen huurprijs, terzake de referentie met de huurprijs ten tijde van de aanvankelijke overeenkomst, dus op 1 augustus 1952, dient genomen (A.P.R. loc. cit. 42 ; Cass. 1-12-66 - R. Wbl. 1966-67, 1766 ; St.-Joost-ten-Node 31-3-1965 J.J.P. 1966, 13 ; ib. 10-6-1966, J.J.P. 1967, 248 ; Brussel 25-1-1963 - J.T. 1963, 285) ;

Overwegende dat de rechter slechts in billijkheid over de vordering tot herziening van de huurprijs uitspraak kan verlenen, nadat hij de aanwezigheid van nieuwe omstandigheden vastgesteld heeft (Cass. 13-9-64 ; R. Wbl. 1965-66, 619) ;

Dat aanleggers als objectieven en nieuwe omstandigheden sedert 1952 invoeren, o.m. de verbetering en verfraaiing van de wijk waarin het goed gelegen is, de algemene stijging van de waarde der onroerende goederen, de algemene stijging van de welstand, de muntontwaarding, de meerwaarde van de wijk door oprichting in de onmiddellijke nabijheid van de slachthuizen der stad waardoor de handelsexploitatie van het goed merkkelijk verhoogde, de voortdurende stijging van de index der kleinhandelsprijzen, de aanzienlijke verhoging van het kadastraal inkomen met de er mede gepaard gaande gevoelige stijging der grondlasten ;

Dat zo deze ongetwijfeld als nieuwe omstandigheden kunnen beschouwd worden, wij nochtans over onvoldoende gegevens beschikken om te beoordelen in welke mate de normale huurwaarde van het gehuurde sinds 1 augustus 1952 gestegen is ingevolge deze omstandigheden, en gevolgenlijk, om in billijkheid over de vraag tot herziening van de huurprijs met ingang 1 augustus 1967, uitspraak te doen ; dat het wenselijk voorkomt, vooraleer ten gronde te beslissen, een deskundige aan te stellen met de opdracht als hierna bepaald ;

Om deze redenen,

Rechtdoende op tegenspraak en in eerste aanleg,

Verklaren de vordering ontvankelijk, en vooraleer ten gronde te beslissen, stellen aan als deskundige de heer Fernand De Bruyn, architect te Lokeren, Luikstraat 69, met opdracht in een beredeneerd en onder eed bevestigd verslag advies uit te brengen over de vraag in welke mate de normale huurwaarde van het woonhuis-café, genaamd « Café 't Oud Veerhuis », Oude Bruglaan 58, te Lokeren, ingevolge nieuwe omstandigheden sinds 1 augustus 1952 gestegen is ; zeggen dat de deskundige zijn verslag ter griffie zal neerleggen binnen de 3 maanden ;

Kosten voorbehouden ;

Verklaren onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande alle rechtsmiddelen en zonder borgstelling.

COMMISSIE VAN BEROEP Z.I.V.

1° Nederlandse Kamer. — 4 juli 1967.

Voorzitter : M. Vervloet.

Secretaris-verslaggever : M. Keereman.

Sociale verzekeringen. — Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering. — Gezondheidszorgen. — Gehandicapte kinderen. — K.B. van 4 november 1963, art. 165, Paragraaf 1, 4, 7e lid.

De voorwaarden die door art. 165, § 1, 4, 7° van het K.B. van 4 november 1963, ter uitvoering van de wet op de verplichte ziekteverzekering, gesteld worden opdat gehandicapte kinderen de kosteloze gezondheidszorgen zouden kunnen genieten, zijn niet van toepassing wanneer en zolang deze kinderen recht geven op kinderbijslag.

V. t./L. C. M.

Overwegende dat oorspronkelijk eiseres op 17 mei 1966 bij de Klachtencommissie beroep instelde, hetwelk strekte tot het doen erkennen van de hoedanigheid van persoon ten laste van haar zuster Anna in toepassing van artikel 165, § 1, 4, f, 7°, van het koninklijk besluit van 4 november 1963;

Overwegende dat oorspronkelijk verweerder dit weigerde, daar de arbeidsongeschiktheid van de zuster door het College van geneesheren-directeurs niet werd erkend; dat deze weigering aan oorspronkelijk eiseres werd betrekend op 13 mei 1966;

Overwegende dat de Klachtencommissie terecht van oordeel was dat het inleidend beroep voldeed aan de voorwaarden van ontvankelijkheid, gesteld bij de artikelen 271 en 272 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 en het beroep ontvankelijk verklaarde;

Overwegende dat oorspronkelijk eiseres in haar inleidend beroep aanhaalde dat haar zuster volledig arbeidsongeschikt was zoals nog op 2 april 1965 werd vastgesteld door de bevoegde arbeidsgeneesheer;

Overwegende dat betrokkene ter staving een afschrift van een attest dd. 27 april 1965 van de vrederechter neerlegde, dat verklaarde:

« Ingevolge het verzoekschrift van Mej. V. die voor haar zuster Mej. V., geboren te B. de 11 december 1903, het voordeel vraagt van de kinderbijslag en van de kosteloze gezondheidszorgen;

Gezien het door de bevoegde arbeidsgeneesheer op 2 april 1965 (ter griffie ingekomen: 26 april 1965) uitgebracht advies;

Stellen heden vast dat de genaamde V.A., tijdelijk volledig arbeidsongeschikt is sedert vóór de leeftijd van 14 jaar tot 2 april 1968 »;

Overwegende dat de Klachtencommissie de zaak onderzocht op 21 september 1966 en, gelet op artikel 165, § 1, 4, 7° van het koninklijk besluit van 4 november 1963, en na kennis te hebben genomen van het dossier en voornamelijk van het attest dd. 27 april 1965 afgeleverd door dhr. A., vrederechter te B., van oordeel was dat V.A., geboren op 11 december 1903, mocht opgenomen worden als persoon ten laste van V.E.;

Overwegende dat de Klachtencommissie, om deze redenen, het beroepschrift gegrond verklaarde en voor recht zegde dat V.A., geboren op 11 december 1903, diende ingeschreven als persoon ten laste van V.

Overwegende dat het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering in zijn beroep aanhaalt:

— dat de Klachtencommissie haar beslissing steunt op een vrederechtsattest van 27 april 1965, dat op zijn beurt steunt op het advies van een arbeidsgeneesheer;

dat voor de evaluatie der arbeidsongeschiktheid de criteria verschillen naar gelang de tak van de sociale wetgeving;

— dat voor toepassing van de wetgeving inzake de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering enkel het bij deze wetgeving vastgestelde evaluatiecriterium mag gebruikt worden;

— dat kwestieuze vrederechtsattest, waarbij bepaald wordt dat belanghebbende recht zou hebben op kosteloze geneeskundige verzorging, een verouderde formule is en

een in het kader van de verplichte ziekteverzekering onbruikbaar document;

— dat het recht op kosteloze geneeskundige verzorging, waarvan sprake in voormeld attest, alleszins niets te maken heeft met de ziekteverzekeringsprestaties;

— dat de oorspronkelijke eiseres de beslissing van het College van geneesheren-directeurs dus betwist aan de hand van een waardeloos en niet terzake dienend document;

— dat derhalve geen argumenten werden aangevoerd tegen de beslissing van het College;

— dat weliswaar de Klachtencommissie, indien zij twijfelt aan de beslissing van het College, zich kan laten voorlichten door een expert;

Overwegende dat appellant om deze redenen de Commissie van Beroep verzoekt:

— het hoger beroep ontvankelijk en gegrond te verklaren;

— de beslissing waartegen hoger beroep te vernietigen;

— te zeggen voor recht dat V.A. geboren op 11 december 1903, niet als persoon ten laste van V.E. kan ingeschreven worden;

Overweegende dat oorspronkelijke eiseres bij schrijven dd. 25 mei 1967 mededeelt:

— dat ze sedert 1962 de wezenvergoeding geniet voor haar zuster A.; dat ze bovendien niet op de hoogte van de wet was;

— dat haar zuster A. een toelage geniet van het Fonds voor gebrekkigen en verminkten voor een ongeschiktheid van 90 %;

Overweegende dat artikel 165 § 1, 4, van het koninklijk besluit van 4 november 1963 ondermeer voorziet:

« De hiervoren opgesomde kinderen moeten in een van de volgende toestanden verkeren:

1° recht geven op kinderbijslag;

7° ongeacht de leeftijd, kind zijn ten laste van de gerechtigde, wegens zijn lichaams- of geestestoestand ongeschikt om enig beroep, inclusief dat van dienstbode, uit te oefenen, en elke herscholings- of revalidatiebehandeling volgen wanneer deze door het College van geneesheren-directeurs als aangewezen wordt beschouwd.

De arbeidsongeschiktheid wordt door dat College vastgesteld op voorstel van de adviserende geneesheer.

Kan niet als persoon ten laste worden aangezien, het kind dat jaarlijkse inkomsten, hetzij uit arbeid ter verkrijging van inkomen hetzij uit sociale uitkeringen geniet welke hoger liggen dan 600 maal het bedrag van de minimuminvaliditeitsuitkering waarin is voorzien voor de gerechtigde, regelmatig werknemer, die niemand ten laste heeft.

Er wordt geen rekening gehouden met de inkomsten welke inzake de wetgeving op de sociale zekerheid zijn vrijgesteld. »

Overweegende dat de Commissie van Beroep van oordeel is dat het voldoende bewezen is dat de zuster van oorspronkelijk eiseres de voorwaarden van het hierboven aangehaald punt 7 vervult; dat haar zuster A. immers niet alleen een arbeidsongeschiktheid van 90 % toegewezen kreeg vanwege het Fonds voor Gebrekkigen en Verminkten, doch daarenboven rechthebbende op wezenvergoeding is omdat ze wegens haar lichaams- of geestgesteldheid volledig ongeschikt blijkt om enig beroep uit te oefenen;

Overweegende dat haar zuster A., die rechthebbend is op wezentoeleage, eveneens de voorwaarden gesteld bij hogeraangehaald punt 1 vervult;

Overweegende dat oorspronkelijk eiseres, bijgevolg dient

te worden beschouwd als hebbende haar zuster Anna ten laste;

Om deze redenen :

Beslist :

dat het hoger beroep van het Rijksinstituut voor Ziekten en Invaliditeitsverzekering ontvankelijk, doch ongegrond is;

dat de beslissing van de Klachtencommissie wordt bevestigd ;

dat V. A. dient te worden ingeschreven als persoon ten laste van oorspronkelijk eiseres.

BOEKBESPREKING

E. SIMON en P. DE BEUS, Belgische strafwetten. — Strafboek. — Wetboek van strafvordering en bijkomende wetten. — 8e uitg. — Brussel, Etabl. Em. Bruylant. - 1968. - 825 blz.

Wij hebben met genoegen vastgesteld dat van het voortreffelijk verzamelwerk van Simon en De Beus over de Belgische strafwetten, dat voor het eerst verscheen in 1932, nu reeds 35 jaar geleden, een 8e uitgave is verschenen bezorgd door de heer P. De Beus, Ere-Raadsheer in het Hof van Beroep. Deze nieuwe editie brengt ons thans de officiële tekst zowel van het strafboek als van het wetboek van strafvordering, zoals die in werking gekomen is door de wetten van 1964 en 1967.

In een beknopte voorrede schetst de heer De Beus het totstandkomen van deze Nederlandse teksten, die thans dezelfde rechtskracht hebben als de Franse. Voor zekere termen die in de thans officiële vertaling gebruikt worden heeft de Commissie die met het voorbereidend werk gelast was een grondig wetenschappelijk onderzoek moeten instellen teneinde tussen verschillende mogelijkheden de beste te kiezen. De uitgever heeft de uitstekende gedachte gehad de verslagen betreffende deze betwiste termen op het einde van het boek te doen afdrucken, opdat iedereen zich rekenschap zou kunnen keven van de wetenschappelijke argumenten die voor een bepaalde term de doorslag hebben gegeven.

Buiten de teksten van het Strafboek en van het Wetboek van strafvordering, heeft de uitgever ook in een bijvoegsel de meeste gebruikelijke strafwetten gepubliceerd, zodat het werk in zijn geheel beantwoordt aan alle vereisten van de strafrechtspraktijk.

Tussen deze wetten vermelden we enkel diegene op de abnormalen en gewoontemisdadigers, deze op de dronkenschap, de drukwerken, de identiteitskaart, de jeugdbescherming, de persmisdrijven en politieke misdrijven, de probatie, de organisatie van de Assisenhoven, het verkeer, de voorlopige hechtenis en de voorwaardelijke invrijheidstelling, het dragen van wapens, enz.

Een chronologische lijst der wetten maakt de opzoekingen gemakkelijk terwijl het ook een gelukkige gedachte geweest is aan het boek een alfabetische lijst van de Franse vaktermen toe te voegen met hun Nederlandse vertaling.

Het gebeurt zelden dat een Nederlandstalig werk zoals het onderhavige een 8e uitgave mag beleven. Het boek is echter zo handig en zo nuttig dat deze editie niet de laatste zal zijn.

MEDEDELINGEN

Driejaarlijkse prijs van het Antwerps Notariaat

Het Antwerps Notariaat schrijft een driejaarlijkse prijs uit ten belope van 40.000 fr., toe te kennen aan de auteur (of auteurs) van een werk dat het Belgisch Notariaat aanbelangt en dat mag bestaan uit ingezonden manuscripten of uit een gepubliceerde verhandeling, verschenen minder dan drie jaar vóór de uiterlijke datum van de inlevering.

Het werk moet een grondige studie vormen en een oorspronkelijk karakter vertonen. Het moet bijdragen tot de ontwikkeling van de rechtswetenschap en van nut zijn voor het Belgisch Notariaat. Het moet in het Nederlands opgesteld zijn.

De werken moeten ingezonden worden vóór 1 januari 1971 aan de «Tuchtkamer der Notarissen», Koningin Elisabethlaan 10, te Antwerpen, in 3 exemplaren.

De voorwaarden zijn bepaald in het reglement, verkrijgbaar op de Tuchtkamer te Antwerpen.

Voor deze maal wordt het te behandelen onderwerp aan de keuze van de deelnemers overgelaten.

BALIELEVEN

Voorzorgskas voor advocaten

Wij ontvingen van de Voorzorgskas voor Advocaten de hieronderstaande mededelingen :

1. Uitnodiging.

Geacht Lid,

Daar de Algemene Buitengewone Vergadering het quorum niet heeft vergaderd, nodigt de Beheerraad van de Voorzorgskas voor Advocaten U uit tot het bijwonen van de tweede Algemene Buitengewone Vergadering die zal gehouden worden op *zaterdag 31 mei 1969 om 14 u. 30* in het Paleis van Justitie te Brussel, in de zittingszaal van de Eerste Kamer van het Hof van Beroep.

Agenda :

1. Goedkeuring van het proces-verbaal van de gewone en buitengewone vergadering van 19 april 1969.

2. Wijzigingen voorgesteld door de Beheerraad aan de artikels 10 en 26 der statuten :

1) het artikel 10, par. 1 is vervolledigd door :
« ... behalve beslissing van de Beheerraad in de gevallen, de voorwaarden en de maatregelen bepaald door deze ».

2) het artikel 26, par. 1 is vervangen door : «het dagelijks beheer van de sociale zaken is toevertrouwd aan de Bestuurraad minimum 3 en maximum 5 leden telend van de Beheerraad en aangeduid door deze laatste».

3. Statutaire benoemingen.

4. Allerlei.

Volgens art. 28 van de Statuten is de algemene vergadering samengesteld uit al de leden van de vereniging die aan hun statutaire verplichtingen voldaan hebben.

De leden van de vereniging die verhinderd zouden zijn de vergadering bij te wonen en die wensen zich te laten vertegenwoordigen, kunnen daartoe een volmacht verlenen aan een ander lid. Deze volmacht moet geen bijzondere vorm hebben en kan afgegeven worden aan het bureau van de vergadering.

Het aantal stemmen waarover de mandataris kan beschikken is beperkt tot 10 (artikel 32 van de Statuten).

Wij rekenen op uw aanwezigheid en verzoeken U te aanvaarden, Geacht Lid, de betuiging onzer gevoelens van hoogachting.

Voor de Beheerraad, de Voorzitter,
R. Van Roye.

2. Balans en rekening van ontvangsten en uitgaven dienstjaar 1968.

De balans van de ontvangsten en uitgaven werd goedgekeurd door de algemene gewone vergadering van 19 april 1969. Zij vragen het volgende commentaar :

1. De ontvangsten gaan in stijgende lijn van 7.268.396 fr. met betrekking tot deze van het voorgaande jaar, ingevolge de verhoging der voorziene bijdragen door de aanpassing van het pensioenstelsel.

De ontvangsten der pleitzegels zijn integendeel in vermindering met 245.711 fr. De inning der bijdragen en der pleitrechten wordt normaal voortgezet.

2. De inkomsten van de geplaatste fondsen liggen hoger dan de interesten van 6,25 % per jaar, terwijl de actuariële berekeningen opgesteld zijn op basis van een gemiddelde rentevoet van 4,25 % per jaar, hetgeen de financiële stabiliteit van de Kas verhoogt.

3. De pensioenen en tussenkomsten van de Kas, waarvan de bedragen voorkomen in de ontvangst- en uitgaverekeningen omvatten :

418 aangeslotenen die een ouderdomsrente genieten ten bedrage van 24.000 fr. ;

201 weduwen genietend van een overlevingspensioen ten bedrage van 12.000 fr.

85 weduwen en aangeslotenen genietend van een bijkomend pensioen, na onderzoek betreffende de inkomsten.

13 weduwen genietend van een wezenrente, hetgeen een gemiddelde van 31.000 fr. per weduwe vertegenwoordigt.

Alle ouderdomsrenten en het merendeel der overlevingsrenten omvatten een tussenkomst van het verdelingsfonds hetzij :

418 gevallen voor de ouderdomsrenten en

193 gevallen voor de overlevingspensioenen.

Het aantal toegestane pensioenen is verhoogd met 216 gevallen.

4. De Beheerkosten van de Kas bedragen 2,20 % der ontvangsten, hetgeen een uitzonderlijk minieme verhouding vertegenwoordigt ; de wettelijke kassen vragen kosten van 5 %.

5. Het rentefonds dat het goed resultaat van de verbintenissen van de Kas waarborgt, bedraagt 138.115.293 fr.

Uit deze boekhoudkundige elementen blijkt dat de financiële toestand van de Kas volledig gezond is.

Het financieel evenwicht van deze situatie, reeds bevestigd door de actuaire Pigeolet van Antwerpen, in zijn rapport van 13 mei 1967, maakte gedurende het dienstjaar 1968 het voorwerp uit van een actuariële studie gebaseerd op de schikkingen getroffen door de Beheerraad betreffende de aanpassing der pensioenen.

De Beheerraad

3. Rondschrrijven aan de leden.

Weet U dat :

Als U voortijdig zoudt komen te overlijden, de Kas aan uw weduwe een uitkering zou toekennen om haar een persoonlijk inkomen te verzekeren van minstens

50.000 fr. per jaar, vermeerderd voor elk van uw kinderen, met minstens 15.000 fr. tot zij hun universitaire studies beëindigd hebben.

Als de thans gemaakte, zeer voorzichtige berekeningen juist zijn, zouden deze uitkeringen waarschijnlijk nog verhoogd kunnen worden.

Weet U dat :

Als U ziek wordt of als U het slachtoffer bent van een ongeval en U een heelkundig ingrijpen moet ondergaan de Kas in ruime mate bijbetaalt.

Weet U dat :

De aangeslotene op 65-jarige leeftijd jaarlijks een pensioen ontvangt van 24.000 fr. Dit is niet veel zult U zeggen maar enerzijds wordt dit pensioen onvoorwaardelijk toegekend terwijl de aangeslotene, door zijn bijdragen, slechts een vierde ervan gevormd heeft !

Anderzijds, na een onderzoek betreffende de bestaansmiddelen, kan hij een aanvullende uitkering bekomen, waardoor zijn inkomsten gebracht worden op 50.000 fr als hij alleen is en op 75.000 fr. als hij gehuwd is.

Weet U dat :

De jonge stagiaires die zich thans bij de Kas aansluiten in aanmerking komen voor een onvoorwaardelijk pensioen van 50.000 fr. dat na onderzoek nog verhoogd kan worden.

Weet U dat :

Als U de balie verlaat na enige jaren U niet meer het voordeel van de gestorte bijdragen zult verliezen.

Weet U dat :

Om in aanmerking te komen voor al deze voordelen de stagiaires aan de Kas slechts een driemaandelijkse aanvulling betalen van 300 fr bij de wettelijke bijdragen.

Daarna betaalt de aangeslotene een bijdrage die toeneemt met de leeftijd, d.w.z. naar gelang zijn financiële toestand beter wordt.

Weet U dat :

Het verplicht wettelijk stelsel nog lang niet deze voordelen biedt !

Immers, het wettelijk pensioen, dat een gepensioneerde zelfstandige thans ontvangt, als hij altijd een maximale bijdrage gestort heeft, bedraagt slechts 4300 fr. per jaar.

Opdat dit pensioen gratis gebracht worde op 37.500 fr. voor een gezin en op 25.000 fr. voor een alleenstaande mogen de jaarlijkse inkomsten respectievelijk 21.000 fr. en 24.000 fr. niet overschrijden.

Het volledig wettelijk pensioen van 50.000 fr. zal slechts bekomen worden over 40 jaar door een zelfstandige die sedert de leeftijd van 20 jaar voortdurend heeft bijgedragen op grond van een minimaal inkomen van 153.000 fr.

Welnu, iedereen weet dat een advocaat of gerechtsdeurwaarder nooit in het beroepsleven komt op 20-jarige leeftijd en dat geen enkele van hen onmiddellijk een minimum van 153.000 fr. netto verdient.

Zoals U zult vaststellen houdt de Voorzorgskas zich vooral bezig met de toestand van de jongeren.

Hoe kan de Kas met zulke matige bijdragen dergelijke voordelen waarborgen ?

— Ten eerste ontvangt zij buiten de bijdragen ook de opbrengst van de pleidooizegels,

— Vervolgens wordt zij *voorzichtig* en *zuinig* beheerd (de berekeningen betreffende het financieel evenwicht geschieden op grond van een interestvoet van 4,50 % terwijl de gemiddelde beleggingen 6,25 % opbrengen. Haar algemene onkosten bedragen slechts 2,20 % van de ontvangsten, terwijl de best beheerde kassen 5 % van de beheerkosten aan hun aangeslotenen vragen!

Als U meent dat men beter voor U zorgt elders, sluit U dan niet aan bij onze Kas maar kom ons dan toch zeggen, waar U dergelijke voordelen zult vinden, zodat wij er ook van kunnen genieten.

Zeg niet «voor mij, geen probleem, ik verdien goed, ik zal sparen en zo zal ik en mijn familie altijd gevrijwaard zijn van materiële noden».

De ondergetekende is ongetwijfeld het best ingelicht om dit te kunnen ontkennen. Bij hem komen alle inlichtingen binnen over de ongelukken die de advocaten treffen.

Deze doen zich op alle leeftijden voor. Zo treft de infarctus steeds meer jonge mensen. Ongevallen, plotse-linge medische ingrepen, ernstige ziekten, verlamming, zenuwinkinking om niet te spreken van verstandverlies zijn geen uitzondering.

Bovendien komt de Kas eventueel tussen indien een van deze ongelukken aan de echtgenoot of kinderen van de aangeslotene overkomt.

Alleen dank zij de solidariteit zijn dergelijke uitkeringen mogelijk.

Als U ondanks deze uitleg nog van mening bent dat U zich niet hoeft aan te sluiten bij de Kas, wees dan toch zo vriendelijk ons uw echte redenen op te geven, zodat wij eventueel kunnen trachten met uw wensen rekening te houden.

De Voorzitter : R. Van Roye.

...Enige voorbeelden uit een reeks van recente uitke-
ringen :

1e geval : Aan een aangeslotene die moeilijkheden had met het betalen van zijn bijdragen en die een ernstige heelkundige ingreep heeft ondergaan werd 50.000 fr. uitgekeerd :

2de geval : een jonge aangeslotene werd getroffen door een ernstige ziekte en moest belangrijke ziekenhuis- en apothekerskosten betalen. Voor hem werd een bedrag van 40.000 fr. ter beschikking gesteld.

3de geval : een jonge weduwe met 5 kinderen ten laste ontvangt een pensioen van 87.000 fr.

4de geval : een bejaarde, zieke aangeslotene, zonder be-
staansmiddelen, geniet een rente van 57.000 fr.

Is dit niet interessant ?

ERRATUM

In het nummer van het Rechtskundig Weekblad van 17 april jl. is een drukfout geslopen :

Het einde van de tweede alinea kol. 1553 betreffende het arrest van het Hof van Cassatie dd. 14 februari 1969 dient als volgt gelezen te worden : «...vermits dit overlijden aan de huidige eiser NIET was betekend ; ».

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Privaatrecht : jg. 1969 - nr. 1 :

Bij het eerste lustrum. — Cohen Jehoram H., Gewijzigde maatschappelijke opvattingen in het nieuwe Nederlandse

personen- en familierecht. — Maeijer J.M.M., De eerste E.E.G.-richtlijn en de rechtsgeldigheid van de verbintenissen van de Belgische en Nederlandse vennootschap. — Schoentjes-Merchiers Y., Strafbeding - boetebeding.

Tijdschrift voor Notarissen : jg. 1969 - nr. 4 :

Van de Velde E., Uit de praktijk. — Hoe een familie-overeenkomst vastleggen in de rechtskundig meest veilige en fiscaal meest economische vorm ?

Intercommunale : jg. 1969 - nr. 2 :

Tindemans L., Administratieve en economische decentralisatie. — Van Dijck G., Industriële toepassingen van de electrothermie. — Hons A., Het Controlecomité : Previsioneel beleid ? — M.P., Sibelgas. — Oprichting en historiek.

Nederlands Juristenblad : jg. 1969 - nr. 17 :

Van Baars J., Over de rechtshistorie van het eedsvraagstuk in Nederland sinds 1910 (II, slot). — Marius Gerlings H.J., Tijger of Paradijsvogel. — Hoogenbergh P.H.M., Versnelling van de civiele procedure. — Hertoghs H.M., De catalogus van de Internationale verzekeringsbibliotheek te Leuven. — De Hartogh S.L.F., Befehl ist Befehl ! — Minckenhof A., Art. 198 boek A nieuw B.W. Terugwerkende kracht.

Nr. 18

Moszkowicz M., De dader en zijn straf. — Funke A.P., Congres van Wereldvrede door Recht te houden te Bangkok van 7 tot 12 september 1969. — Cnoop Koopmans A.J., Vormen van klassejustitie. — Marius Gerlings H.J., De twee Koninkrijken der Nederlanden.

Recueil de Jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat : jg. 1968 - nr. 4 :

Rechtspraak.

Revue du Droit Intellectuel. — L'Ingénieur-Conseil : jg. 1969 - nr. 2 - 3 :

De Brabanter M., L'invention de sélection chimique est-elle brevetable en Belgique ?

Cahiers de Droit Européen : jg. 1969 - nr. 2 :

Joliet R., La coopération entre entreprises selon la jurisprudence de la Commission des Communautés européennes. — Van der Mensbrugghe Y., Vers l'achèvement de l'union douanière dans la C.E.E.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif, jg. 1969 - nr. 4 :

Morissens F., L'emploi des langues en matière administrative.

Revue de la Commission internationale de Juristes, jg. 1969 - nr. 1 :

Les droits de l'homme dans le monde. — Pctet J., La restauration nécessaire des lois et coutumes applicables en cas de conflit.

Recueil Dalloz-Sirey, jg. 1969 - nr. ... :

Rodière R., Le statut des aéroglisteurs. (Sur les rapports entre les inventions techniques et les concepts juridiques).

Nr. 16 :

Legeais R., Une délinquance très juvénile.

La Revue Administrative (Paris) : jg. 1969 - nr. 127 : J.C., Sur la situation financière des communes. — Manal R., Louis XIV administrateur et grand commis de l'Etat.

Northwestern University Law Review, jg. 1968 - nr. 5 :

Cordon I.A., The Prepaying Buyer : Second Class Citizenship under Uniform Commercial Code Article 2. — Pollock E.E., Alternative Distribution Methods after Schwinn.